

HUMANITIES INSTITUTE
Serhat Tertemiz, MA

TUŞ (1951) HALDUN TANER (1915 – 1986)

İÇİNDEKİLER

Tuş
Kızıl Saçlı Amazon
Made in USA
İki Komşu
Eller
Kaptanın Namusu
Bir Motorda Dört Kişi
Allegro Ma Non Troppo
Bir Kavak ve İnsanlar
Kooperatif
İstediği Şarkıyı Dinleyebilmek
8'den 9'a Kadar
Dürbün
Salt İnsana Yöneliş

Genel Bakış

Taner'in kaleme almış olduğu ikinci öykü kitabı olan *Tuş* ilk defa Varlık tarafından 1951 yılında yayımlandıktan sonra Bilgi Yayınevi söz konusu edilen eseri *Yaşasın Demokrasi* adlı öykü kitabıyla birleştirerek *Kızıl Saçlı Amazon* adıyla 1970 yılında yeniden yayımlamıştır. Eserde yer alan on dört öykünün yazılış yılları şöyledir: *Tuş* (1949), *Kızıl Saçlı Amazon* (1950), *Made In U.S.A.*(1950), *İki Komşu* (1951), *Eller* (19), *Kaptanın Namusu* (1946), *Bir Motorda Dört Kişi* (1948), *Allegro Ma Non Troppo* (Trs.), *Bir Kavak ve İnsanlar* (1947), *Kooperatif* (1945), *İstediği Şarkıyı Dinleyebilmek*(1950), *8'den 9'a Kadar*(1951), *Salt İnsana Yöneliş*. 1954 yılında *Tuş* isimli öyküsü sinemaya uyarlanmıştır.

TUŞ

Kişiler

Aydemir Milletvekilinin oğlu olan erkek karakter mahallelilerden haraç almaktadır. Nesrin adlı bir kadına tecavüz etmesi üzerine davalık olur. "Tuş'ta Aydemir babası mebus, dayısı müsteşar olan ve bu nüfuzuna dayanarak mahalleliyi haraca kesen bir kişidir. Nesrin isimli kıza tecavüz etmesine karşın, babasının nüfusunu kullanmasıyla ceza almaktan kurtulur" (Adıyaman 2012, 128).

Nesrin Mahallenin namuslu kızlarından biri olan Nesrin Aydemir tarafından tecavüze uğrar. Aydemir'in milletvekili olan babasının baskıları nedeniyle davadan vazgeçer ve daha sonra hayat kadını olarak hayatına devam eder. "Tuş'ta Nesrin tecavüze uğrayan mağdur bir bayandır. Hakkını arayacak durumda değildir. Mahallelinin tüm çabalarına karşın olay aydınlatılamayınca Nesrin kötü yola düşer" (Adıyaman 2012, 111).

Dilaver Bey Mahallenin saygın sakinlerinden biri olan Dilaver Bey, Aydemir'in Nesrin'e tecavüz ettiğini öğrenmesi üzerine mahalle sakinlerini açılacak olan davaya destek vermeleri konusunda örgütler. Adaletin yerini bulması için çok çaba gösterir. Fakat nüfuslu tanıdıkları olan Aydemir'in babasına karşı çaresiz kalır ve davanın geri çekilmesine göz yumar.

Anlatıcı Anlatının içinde yer alan benöyküsel anlatıcı olayları okura aktarır.

Gülsüm Hanım Çamaşırçı olan kadın karakter başlangıçta Aydemir'in aleyhine şahitlik yapar. Fakat Aydemir'in babasının davaya müdahale etmesi ve nüfuslu tanıdıklarını araya sokması sonucunda ifadesini geri çeker.

Öykü

Aydemir'in Nesrin'i Tecavüz Etmesi Sonucunda Mahallelilerin Örgütlenmesi Kahvehanede vakit geçiren erkekler milletvekilinin oğlu olan Aydemir'in Nesrin'e neden ve nasıl tecavüz ettiğini tartışmaktadırlar. Kimileri Aydemir'in nüfuslu tanıdıklarını kullanarak dava açılması durumunda hiçbir ceza almayacağını inanırken kimileri de adaletin yerini bulması için gereken her şeyi yapmakta kararlıdır. Konuşulanları sabırla dinleyen Dilaver Bey en sonunda isyan eder. Kahvehanedekilere masum bir kızın namusuyla oynandığını ve adaletin yerini bulması gerektiğini söyler. Kahvedeki erkekleri korkaklıkla itham ettikten sonra oradan ayrılması üzerine herkes Aydemir'e karşı birleşmeye ve mücadele etmeye söz verir.

Dilaver Bey'in Aydemir'i Dava Etmesi Gece vakitlerinde Dilaver Bey'in evinde toplanılır ve Aydemir'e karşı bir plan yapılır. Nesrin'in tecavüze uğradığı jinekoloğa gidilerek yapılacak muayeneyle tescillenecek ve Nesrin'i korumak amacıyla Dilaver Bey onu Langa'da ikamet eden dul hemşiresinin yanına bir haftalığına gönderecektir. Mahallelilerden haraç alan Aydemir'in diğer suçları da tespit edilir ve onun Nesrin'le birlikte olduğunu görmüş olan Recep Usta'yla Gülsüm Hanım şahitlik yapmayı kabul ederler. Recep Usta, top sahasında arkadaşlarıyla birlikte vakit geçiren Aydemir'i Nesrin'e yaptıklarını anlatırken duymuştur. Dilaver Bey istidayı hazırlar ve karakola gider. Mahalleliler evden kaçması mümkün olan Aydemir'in evinde nöbet tutarlar.

Aydemir'in Babasının Davaya Müdahil Olması ve Davanın Geri Çekilmesi Akşam saat dört, dört buçuk sularında Dilaver Bey mahallelilerin yanına gelir. Yalancı şahitlik yapacak dört kişi ayarlamış olan Aydemir, olay günü İzmit'te olduğunu ve arkadaşlarıyla maç yaptıklarını iddia etmiştir. Fakat verilen ifadelerde bazı çelişkiler tespit edilmiştir. Bundan dolayı mahalleliler davayı kazanacakları konusunda umutlanırlar. Meclisin tatil edilmesini fırsata çeviren Aydemir'in babası İstanbul'a gelir ve davanın sorumluluğunu üstlenir. Milletvekilinin davaya müdahale etmesiyle Gülsüm Hanım'ın ifadesini değiştirdiği görülür ve Recep Usta ortalıktan kaybolur. Mahalleliler ilk defa Nesrin'in aleyhinde konuşmaya başlamışlardır. Aralarında Nesrin'in hakkını savunanlar yalnızca Dilaver Bey ve anlatıcıdır. Dilaver Bey davayı tek başına sahiplenir fakat Nesrin'in de evden gittiğini öğrendiğinde tamamen pes eder. Zira bütün koşullar Aydemir'in aleyhinedir. Aydemir'in yaşı küçüktür ve milletvekili olan babası Lala Şahin Paşa'ya dayanan soyunu referans göstererek oğlunun avam sınıfından olan bir kadınla birlikte olamayacağını iddia eder.

Nesrin'in Yozlaşması ve Dilaver Bey'in Yabancılaşması Davadan vazgeçilmesinin ardından Nesrin'in nerede olduğuna dair birçok iddia ortaya atılır. Kimileri onun elli lira aylıkla kapiya girdiğini, kimileri bir bahriyeliyle nişanlandığını ve kimileri de manikürcülük yaptığını söyler. Fakat bir gün anlatıcı ona Taksim Sineması'nda rastlar. Nesrin'in görünümü, hali ve tavırları tamamen değişmiştir. Nesrin anlatıcıya, Dilaver Bey'e çok teşekkür ettiğini fakat davadan çoktan vazgeçtiğini söyledikten sonra esmer, kara bıyıklı bir adamla oradan ayrılır. Nesrin'le ikinci defa karşılaşan anlatıcı eve davet edilir. Gittiği evde Nesrin'i nasıl bulacağını öngören anlatıcı, utancını bastırabilmek için sarhoş bir halde eve gider. Büyük salonda iki müşteri olduğunu gören anlatıcı bunlardan birinin Dilaver Bey olduğunu fark eder.

Temalar

Adaletsizlik "(...) toplumsal statü farklılığı her bir bireye belirli bir şahsiyet kalıbı çizmekte ve bu kalıp içerisinde bir yaşamsal döngü mekanizması oluşturmaktadır. Siyasal bir cihetle devlet kademesinde bir makam sahibi olan bireyin, belli bir nüfuz ve tahakküm gücünü kendinde taşıdığını hissetmesi, kendisi açısından bir üstünlük psikolojisine bürünmesi, yaşamsal kesişim noktalarında bir çatışma doğurmaktadır. Bu çatışma eylemi de belli bir gücü ve nüfuzu kendinde barındırmadığını düşünen insanlarda bir sünme olgusu oluşturmaktadır. Böylece eşitlikçi bir ruh haline sahip olan insan fitratında bir tahribasyon meydana gelmiş olduğu görülmektedir. Tek başına da olsa bu durum için mücadele eden birey, bir netice alamadığında ve bununla birlikte kendisiyle ilgili maddi ve manevi kayıplar verdikçe daha büyük bir psikolojik bunalıma girmektedir. Ortaya çıkan ruh hâli ve düşüncenin

kemikleşmesiyle de bu döngünün toplum nezdinde sistematikleşerek normalize edilmesi hususu ön plana çıkmaktadır. Devamında ise toplum içerisinde yer alan bireyler arasında boyutsal derinliklerin husule geldiği görülmektedir. Bu yaklaşım da yine bireyler nezdinde bir aşağılık kompleksi yahut üstünlük kompleksi olgusunu cereyan ettirmektedir” (Hasanoğlu, 5).

Kişi İncelemesi

Dilaver Bey (Vicdanlı/Vicdansız) Mahallenin saygın sakinlerinden biri olan Dilaver Bey, Aydemir’in Nesrin’e tecavüz ettiğini öğrenmesi üzerine mahalle sakinlerini açılacak olan davaya destek vermeleri konusunda örgütler. Adaletin yerini bulması için çok çaba gösterir. Fakat nüfuslu tanıdıkları olan Aydemir’in babasına karşı çaresiz kalır ve davanın geri çekilmesine göz yumar. “Yazar, kendi doğrularına dayanan “ben”lerini mebusun yarattığı “ben”de yitiren bu insanların ötekileşmiş boyutunu öykünün sonunda çok çarpıcı bir şekilde verir. Öykünün sonunda hayat kadınlığı yapar halde karşımıza çıkan Nesrin’in müşterileri arasında Dilaver Bey ve olayların başından beri onun en büyük destekçisi olan anlatıcı da vardır. Namusu için mücadele ettikleri Nesrin’in müşterisi olarak onun namussuz boyutunu onaylayan Dilaver Bey ve anlatıcı bu halleriyle ötekileştirilmenin en sağlam kişiliklerde dahi oluşan dönüşürme gücünün açılımıdır” (Ayдын 2010, 33).

Adil Nesrin’e yapılan haksızlık karşısında sessiz kalan mahallelilere isyan eder ve onlardan eyleme geçmelerini ister: “Buraya kadar tespihini çekerek bizi sakin sakin dinlemiş görünen Dilaver Bey artık dayanamadı. İri ve kıllı yumruğunu masaya indirerek (...)” (Taner 2006, 95).

Cesur Haksızlık karşısında sessiz kalan mahallenin erkeklerine ağzına geleni söyler ve onları korkak olmakla itham eder: “Görüyorum, işin alayındasınız hepiniz!” diye kükredi. “Ötede bir kız mahvolmuş, sokakta kalmış, kimin kaydında!” Sonra yerinden kalkıp yanıma geldi: “Nefesini boşuna tüketirsin bey oğlum” dedi. “Bu ödle heriflerle bir iş yapılmaz. Bu iş için erkek olacaksın, erkek. Zor gördün mü tavsamayacaksın. Nerde bunlarda o yürek? Ne yapmak lazım geldiğini ben tek başıma göstereceğim bunlara” (Taner 2006, 96).

Planlı Açılması planlanan davayla ilgili herkesi ve bütün işleri örgütler: “Dilaver Bey’in yaptığı plan basitti fakat basit olduğu kadar da mükemmeldi. Bir kere Nesrin derhal bir nisaiyeciyeye götürülüp hadisenin tarihi jinekolojik bir katiyetle tespit edilecekti. Bu iş bittikten sonra, vaat veya tehdit suretiyle davadan vazgeçirilmesi ihtimaline mebnî, kızın bir müddet için bu muhitten uzaklaşması icabediyordu” (Taner 2006, 96).

Kararlı Davanın bütün sorumluluğunu üstlenir ve adaletin yerini bulması için elinden geleni yapar: “Dananın kuyruğu bugün kopuyor beyler” dedi. “Ben doğru karakola gidiyorum. Yalnız biriniz Aydemir’lerin kapısını tutsun ki polis geldiğinde bir yere sıvışmış olmasın” (Taner 2006, 97).

Yılgın Adaletin yerini bulması için sarf ettiği bütün çabaları boşa gitmiş olan Dilaver Bey, mücadele etmekten vazgeçer ve sistemin kendisinden beklediği şekilde davranmaya başlar: “Dışarı çıktığımda, büyük şalonda iki müşteri bekliyordu. Bunlardan biri Rumca gazete okuyan, çiçek bozuğu bir delikanlı idi. Öbürü... evet öbürü ise beni görünce iki elini yüzüne kapayan Dilaver Bey üstadımız...” (Taner 2006, 101).

KIZIL SAÇLI AMAZON

Kişiler

Kâmil Şairliğiyle övünen başkarakter ata binerken gördüğü kızıl saçlı bir kadına aşık olmuştur. Onun zengin bir ailenin kızı olduğunu düşünen erkek karakter, kızla birlikte olarak fakirliğinden ve sefaletten kurtulabileceğini düşünür. “Kızıl Saçlı Amazon’da Kâmil at sırtında gezen bir kızı görünce ona platonik olarak âşık olur. Ona sürekli mektup yazmak ister. Sonrasında şiir yazmaya karar verir. Sonrasında liseden arkadaşı Naci’nin uyarısıyla gerçeği öğrenir. Aşık olduğu kız zengin ve soylu bir bayın değil Çilli Saime olarak bilinen seyis kızıdır” (Adıyaman 2012, 111).

Çilli Saime Hakkı Paşa’nın seyisinin kızı olan kızıl saçlı kadın karakter, ev sahiplerinin olmadığı zamanlarda kızların kıyafetlerini giyer ve semtin içinde at sürer. Bu yüzden babası tarafından defalarca dövülmüş olmasına rağmen huyundan vazgeçmez.

Naci Kâmil'in liseden arkadaşıdır ve at süren kızın kim olduğuyla ilgili bütün bilgileri ona Naci verir.

Öykü

Kâmil'in Kızıl Saçlı Kıza Duygularını Açmak İstemesi Kahvehanede radyo dinleyen Kâmil, at sürerken gördüğü kıza karşı beslediği duyguları anlatan bir mektup yazmaya karar vermiştir. Şairliğiyle övünen Kâmil mektuba nasıl başlayacağı konusunda zorluk çeker ve alaturka müzikler onun dikkatini iyice dağıtmaktadır. İçinde bulunduğu durumdan dolayı romantik müziklerin ona ilham vereceğini düşünür. Kızı gördüğü zamanları zihninde canlandıran Kâmil onun nelerden hoşlandığını tahmin etmeye çalışır. Onun varlıklı bir aileye mensup olduğunu ve kültürel açıdan kendini geliştirmiş olduğunu düşünen Kâmil, kıza şiir yazmaya karar verir. Yazmış olduğu kısa şiiri beğenmez. Kâmil, sevdiği kadın için şiir yazmanın ve onun her isteğini hiç sorgulamadan yerine getirmenin onursuzluk olduğunu düşünür. Fakat daha sonra yaşadığı fakirliğin ve sefaletin daha utanılabilir bir durum olduğunu düşünerek sevdiği kadının esiri olmayı kabullenir. Fakat şair ve hikayeci olan arkadaşlarının onu züppeliğe özenen biri olarak göreceklarını düşünür. Fakat Kâmil onlar tarafından eleştirilmeyi göze alır ve bir daha kahvenin önünden bile geçmemeyi göze alır.

Kâmil'in Kızıl Saçlı Kızla Gelecek Planları Şiir yazmakta ciddi derecede zorlanan Kâmil, zenginliğin hayalinin bile kendisini değiştirdiğini fark eder. Kızla evlenerek maddi açıdan refaha kavuşacağını düşünen başkarakter şiir sanatını ve şairleri küçümsemeye başlar. Üstat olarak gördüğü şairleri maaşa bağlayarak yanında çalıştırabileceğini düşünür. Daha sonra sahip olabileceği şeyleri, özellikle lüks araçları, hayal eder ve onlarla mutlu olabileceğini sanır. Kızı etkileyebilmek için kendine çeki düzen vermeye karar verir. Fakat kızın nasıl birisinden hoşlanacağını bilmediği için bu düşüncesinden vazgeçer. Şiir yazmaktan da vazgeçen Kâmil kızla konuşmaya karar verir. Ayvalık'tan yağ üreten eniştesi için komisyonculuk yaptığını söyleyecektir. Kızın babası sayesinde bin lira maaşla çalışabileceği bir iş bulabileceğini hayal eder.

Kâmil'in Kızıl Saçlı Kızın Gerçek Kimliğini Öğrenmesi Kâmil'in liseden tanıdığı Naci, onun sırtına dokunduktan yanına oturur. Naci Kâmil'in derdini anlar ve ona hangi kıza aşık olduğunu sorar. Bazı kızların isimlerini sayar fakat Kâmil'in hangi kızdan hoşlandığını öğrenemez. Kâmil, ata binen kızıl saçlı kızın kim olduğunu sorar. Kızıl saçlı kız, Hakkı Paşa'nın seysisinin kızıdır ve adı Çilli Saime'dir. Hakkı Paşaların olmadığı zamanlarda onun kızlarının kıyafetlerini giyen ve takılarını takan Çilli Saime atla semtte dolaşmaktadır. Bunu öğrenen Kâmil'in bütün dünyası başına yıkılır fakat kızla evlenme düşüncesinden vazgeçmez. Bir süre sonra bu düşüncesinin yaratacağı sonuçları düşününce Çilli Saime'yi unuttur.

Temalar

Aşk "Kâmil'in daha Çilli Saime ile hiç iletişime geçmemesine rağmen kafasında oluşturmuş olduğu kurguyla aralarında bir zenginlik yoksulluk statüsü sınırı çizmiş olduğu görülmektedir. Bir yoksulun gözünden bakıldığında zengin olana aşık olunamaz ya da bir zengin gözünden bakıldığında fakir olana aşık olunamaz düşüncesi, düalist bir olgu oluşturmaktadır. Bu da zenginlik ve maddi çokluk bakımından bir üst yapı ast yapı mahdutluğu doğurmaktadır. Soyutsal bir duygu temi olan aşk mefhumu dahi böylesine maddi kategorizasyonlardan dolayı bir toplum içinde ikircikli mevzuya dönüşebilmektedir. İnsanlar bu şekilde ister istemez toplumsal statü farklılığının dayatmış olduğu hudutluluk içerisinde kendini ifadeden kaçınma, duygularını içdiş etme ve biraz daha kendi kabuğuna çekilme refleksini doğal bir reaksiyon haline getirmektedirler. Bu durum da insanları toplum içinde daha sınırlı duygularla hareket etmeye ve onları aşmamaya sevk ederek bir anlamda ruhi yapılarına ket vurulmasına sebebiyet vermektedir. Maddenin, maddi varlığın insandan önce, birincil öneme sahip olmaya başladığı zamandan beri bu husus aşağı yukarı her toplulukta aynı minvalde sürmektedir" (Hasanoğlu, 2).

Kişi İncelemesi

Kâmil (Duygusal/Mantıklı) Şairliğiyle övünen başkarakter ata binerken gördüğü kızıl saçlı bir kadına aşık olmuştur. Onun zengin bir ailenin kızı olduğunu düşünen erkek karakter, kızla birlikte olarak fakirliğinden ve sefaletten kurtulabileceğini düşünür. "Kızıl Saçlı Amazon'da Kâmil at sırtında gezen bir kıza görünce ona platonik olarak aşık olur. Ona sürekli mektup yazmak ister. Sonrasında şiir yazmaya karar verir. Sonrasında liseden arkadaşı Naci'nin uyarısıyla gerçeği öğrenir. Aşık olduğu kız zengin ve

soylu bir bayın değil Çilli Saime olarak bilinen seyis kızıdır” (Adıyaman 2012, 111). “Kimliğinden vazgeçmenin rezillik olduğunu düşünmesine rağmen gözü yırtık kol ağızlarına ilişince asıl rezilliğin yaşadığı fakirlik olduğuna kanaat getiren kahraman, tercihini fakir “kendilik”inden değil, sonuçları ne kadar onur kırıcı olursa olsun Hakkı Paşa’nın damadı olmaktan yana kullanmaya karar verir. Yazar bu yolla zengin ve fakir sınıf arasındaki uçuruma dikkat çekerek bu uçurumun küçük inansın dünyasında yarattığı tahribatı vurgular. Sistemin ürünü olan sosyal adaletsizlik öylesine derin bir hal almıştır ki aradaki açığı kişisel çabalarıyla kapatamayacağını bilincinde olan alt tabaka bu uğurda kimliğini bile harcamaya razıdır” (Aydın 2010, 70).

Endişeli Aşkını ilan etmek istediği kızıl saçlı kıza ne yazacağı ve ona nasıl hitap edeceği konusunda karar veremez: “Pek muhterem küçük hanım! Yok yok. Bu pek resmi kaçacak... Ceylan gözlü vahşi kız. A-ah... Bu da pek Karakurtvari oluyor. Kızıl saçlı amazon... Al sana bir roman cümlesi daha... Hayır, olmuyordu, yazamıyordum vesselam” (Taner 2006, 102).

Aşık Atın üzerinde gördüğü kızıl saçlı kıza ilk görüşte aşık olmuş ve ona duygularını nasıl açacağını düşünmektedir: “Ona şöyle romantik film müziği isterdi. Kemanı bol bir serenat, öyle bir şey, ona yakın. Zaten onu ilk gördüğü gün de kendini bir filmde zannetmişti. Hem de teknikolor bir film: Kızın bluzu sapsarı idi, bindiği at duru beyaz...” (Taner 2006, 102).

Hayalperest Kızıl saçlı kıza birlikte olduğunu hayal eden başkarakter onunla neler yaşayacağını düşünür: “Kâmil” diyecekti kız ona, “Kâmil benim için yazdığın son şiiri okusana”. O da hemen önünü ilikleyip misafirlerin önünde ayağa kalkacak, elini cebine daldırıp... Birden kendini, tasma hanımının elinde bir salon köpeği gibi gördü” (Taner 2006, 103).

Sitemkar Fakirliğinden ve sefilliğinden yakınır: “Asıl rezillik sürdüğü şu sefil hayatta değil mi idi? Gayri ihtiyari, “Saadet bu ömrün neresinde? diye söylendi. Neresinde, evet neresinde? Ne bulmuştu bu hayatın meyhanesinde bilmem nesinde?” (Taner 2006, 103).

Eleştirel “Zenginliğin hayali bile daha şimdiden şairliğini mahvetmişti. Anasını satmıştı şiirin de, edebiyatın da... tek mısra dahi yazmayacaktı bundan sonra... Şiir nedir zaten? Bir nevi hastalık, züğürtlüğün açlık geçirtisi gibi marazi bir ifrazat değil mi?” (Taner 2006, 104).

MADE IN USA

Kişiler

Anlatıcı “Made in USA’da dejenerer tip anlatıcıdır. Arkadaşının doğum gününde tanıştığı yabancı bir erkekle ilişki yaşayan hatta ailesini bile terk etmeyi göze alan bir bayandır. Evlenmeyi düşündüğü erkeğin Amerikan askeri değil bir Türk genci olduğunu öğrenir. Toplumumuzdaki dejenerasyonu göstermek için seçilmiş bir tiptir” (Adıyaman 2012, 135).

Lieutenant Fred O’Connor Yardım Heyeti Komutanlığı’nda görev yaptığını söyleyen Texaslı bahriyeli aslında İzmir Koleji’nde eğitim aldıktan sonra MTA hesabına bir süreliğine Texas’ta bulunmuştur. Türkiye’de Amerikalı taklidi yaparak kadınları etkileyip cinsel açıdan onlardan faydalanır. Bu alandaki suç dosyası oldukça kabarık fakat polisler onu bir türlü yakalayamamaktadırlar.

İnci Anlatıcı olan kadının mektup yazdığı arkadaşıdır.

Öykü

Anlatıcıyla Fred’in Tanışması Son bir aydır haber alamadığı İnci’ye mektup yazmaya karar veren anlatıcı, ayın on ikisinde kutlanan Serap’ın doğum gününde Amerikan yardım heyetinden olan Lieutenant O’Connor’la nasıl tanıştığını anlatır. Anlatıcı O’Connor’u Garry Grant’e benzetmiş ve parti süresince ona yaklaşmayarak kendini ağırdan satmıştır. O’Connor’ın mavi kurdeleli kıvrıkcık finosuyla ilgilenen anlatıcı, O’Connor tarafından dansa davet edilir. Fakat anlatıcı ona romantik olan hiçbir şeyden hoşlanmadığını söyler ve onun teklifini geri çevirir. Gölcük’te radar eğitimi vermiş olan O’Connor on gün sonra Texas’a geri dönecektir.

Fred'in Anlatıcıya Evlenme Teklif Etmesi Bir süre sonra O'Connor'ın ısrarları olumlu sonuç verir ve ikili dans etmeye başlar. O'Connor kendisinden ve ailesinden bahsettikten sonra ikili yanak yanağa dans etmeye devam eder. Davette bulunan kızlar anlatıcıyı çok kıskanırlar. Serap, kendisine haber vermeden davetten ayrılan çiftte içerlemiştir. Dolmabahçe'de bir süre gezindikten sonra Fred anlatıcıyı evine bırakır ve onu öper. Ertesi gün çift Tarabya'da buluşur. Anlatıcı evden çıkarken teyzesine Emirgan'a gittiğini söylemiştir. Fred anlatıcıya evlenme teklif eder. Kısa süren bir tereddüdün ardından anlatıcı onun teklifini kabul eder. Ertesi gün çift Fred'in Moda'da kaldığı pansiyonda bir araya gelir. İçki içilmesinin ardından çift saatlerce sevişir. Sevişmenin ardından ikili banyo alır ve ardından anlatıcı kıyafetlerini aceleyle giyer. Fred anlatıcının ailesiyle tanışmak ister.

İkilinin Amerika'ya Gitme Hazırlıkları Anlatıcı annesine Fred'le olan ilişkisini anlatır. Anne kızının mutlu olmasını istemektedir fakat eşinin, bir Amerikalıyla evlenmek isteyen kızına çok kızacağını bilmektedir. Durumu öğrenen baba kızına fazlasıyla öfkelenir ve bu ilişkinin bir an önce bitirilmesini ister. Tutucu ve milliyetçi söylemlerde bulunan baba kızına namus dersi verir. Babanın söylemlerine Avrupa'da doktora yapmış olan erkek kardeş de destek verir. Fred anlatıcıya, Amerika'ya gittikten sonra onlara barışma mektubu gönderebileceklerini söyler. Anlatıcı Fred'in fikrini beğenir. Ailesine karşı Fred'den ayrılmış gibi davranan anlatıcı gizlice Amerika'ya gitme hazırlıkları yapmaya başlar. Ertesi gün ikili gerekli evrak işlerini hallettikten sonra Fred'in subay arkadaşının evine gider. İkili yeniden birlikte olur ve akşam vakitlerinde eve dönen anlatıcı Fred'den ayrılmış gibi davranmaya devam eder.

Fred'in Gerçek Kimliğinin Ortaya Çıkması On gün boyunca kaçamak görüşmeye devam ederler ve bir gün Fred anlatıcıya sabah beşte uçağa binip Amerika'ya gideceklerini söyler. Sabah erkenden uyanan anlatıcı annesine bir veda mektubu bıraktıktan sonra havaalanına gelir. Saatlerce Fred'i bekleyen anlatıcı en sonunda havaalanındaki yabancı askerlere onu sorar. Havayolu şirketinin memuruyla görüşen anlatıcı Fred'in bilet satın almadığını öğrenir. Anlatıcı Fred'i Moda'daki pansiyonunda ve Yardım Heyeti Komutanlığı'nda da bulamaz. Komutanlıkta Fred O'Connor adında birisi çalışmamaktadır. Dördüncü Şube'ye giden anlatıcı komiserle görüşür. Komiserin isteği üzerine Fred'le çekildikleri bir fotoğrafı ona gösterir. Komiser Fred'i tanıır ve onun Amerikalı taklidi yapan bir Don Juan olduğunu söyler. Uzun yıllar Amerikan bahriyelisi taklidi yaparak kadınları tuzağa düşürmüş olan Türk genci, hava kuvvetlerinde çalıştığı yalanını uydurmaya başlamıştır. Varlıklı bir ailenin oğlu olarak İzmir Koleji'nde okumuş ve MTA hesabına bir süre Texas'ta bulunmuştur. Ancak serseriliğinden dolayı tahsisatı kesilmiş ve Türkiye'ye geri gönderilmiştir. Daha önce iki genç kıza daha aynı yalanlarla kandırmıştır. Ailesiyle tartışmış olan anlatıcı akrabalarının yanına taşınmıştır ve yaşadıklarından dolayı gence kızmamıştır. Zira gencin kendisiyle çok iyi öpüştüğünü düşünmektedir.

Temalar

Kimlik "Cumhuriyetle beraber yeni bir boyut kazanan Batı kültürüyle temasımızın toplumsal yapıda özenti boyutlu yanlış algısının yarattığı kültürel yozlaşmayı ele alan Made In USA adlı öykü, yasa dışı ve değerleri algılayış şekliyle ulusal kültürden tamamen kopuk hikâye başkışısının yaşadığı kültürel çatışma üzerine kurulur" (Aydın 2010, 75). "Karakterin "kendisini aldatan kişiye karşı bir kin hissetmemesi ve yaşadıklarından pişman olmaması, hedonist/Batılı bir yaşam tarzını benimsemesinden kaynaklanır" (Kanter, 2012: 75). Burada yazar, genç kızların toplumun namus algısını "gericilik" olarak görüp salt haz peşinde olarak toplumdaki tüm kuralları sınırsızca yıkmasını eleştirir. Babasının aktardığı namus kurallarının eski olduğunu vurgulamak için tımak içinde babasının eleştirilerini onun kullandığı eski kelimelerle aktararak yazan karakter aldatılır ve haklı çıkan ailesi olur. Okuyucu nazarında namus kavramının hiçe sayılmaması gerektiği algısı oluşturulur" (Kurt 2019, 74).

İKİ KOMŞU

Kişiler

Saraylı Hanım Sarayda büyümüş Çerkez eskisi olan Saraylı Hanım padişah hayranıdır ve Osmanlı hanedanlığının hüküm sürdüğü günlere özlem duymaktadır. Yeni rejimin temsilcilerini sonradan görme olarak niteler ve onları aşağılar. Fakat lise müdürü olan damadı doğu illerinden birinde Halk Partisi tarafından aday gösterilince bütün tavırları değişir.

İfakat Hanım Kişilik bakımından Saraylı Hanım'ın tam tersi nitelikler gösteren İfakat Hanım, yeni rejimin yarattığı orta sınıfa mensuptur. Müsrif ve gösterişçi olan Saraylı Hanım'a göre fazlasıyla

evcimen ve kanaatkardır. Saraylı Hanım'ın damadının Halk Partisi'nden aday olduğunu öğrendiğinde Demokrat Parti'yi destekler.

Öykü

Saraylı Hanım ile İfakat Hanım Arasındaki Çatışma Saraylı Hanım ile İfakat Hanım arasındaki gerginliğin sebebi tam olarak bilinmemektedir. Kimileri Saraylı Hanım'ın hindilerinin çalınmasından dolayı İfakat Hanım'ı suçladığını düşünürken kimileri de İfakat Hanım'ın tavuk kolerası sırasında hasta hayvanlarını dışarı çıkaran Saraylı Hanım'ı suçladığını düşünmektedir. Aslında iki tarafın da kendince haklı sebepleri vardır. İkili arasındaki çekememezlik tanıştıkları güne dayanmaktadır. İfakat Hanım ne kadar cimriyse Saraylı Hanım o kadar müsriftir. Biri dini vecibelere fazlasıyla önem verirken diğeri bu vecibeleri pek önemsemez. İkilinin fiziksel özellikleri de taban tabana zıttır.

İkilinin Karşıtlığı İfakat Hanım, komşusunun yaşına rağmen bu kadar dinç ve sağlıklı olmasını çekemezken Saraylı Hanım İfakat Hanım'ın ev sahibi olmasına içerler. Sarayda yetişmiş olan Saraylı Hanım, yeni rejimin temsilcilerinden hiç haz etmez, onları küçümser ve eski günlere özlem duyar. İkilinin ideolojik eğilimleri de taban tabana zıttır. Başkaları her ne kadar onları barıştırmaya çalışsa da iki kadın karakter birbirlerini kızdıracak şeyleri bulmakta oldukça başarılıdırlar.

İkili Arasındaki Sıcak Çatışma İkili arasındaki sıcak savaş tam olarak 14 Mayıs seçimlerinden sonra başlamıştır. Sabah saatlerinde domates fidelerini sulamış olan İfakat Hanım Saraylı Hanım'ı elindeki Cumhuriyet gazetesiyle evine koşarak girdiğini görmüştür. Bir süre sonra Saraylı Hanım'ın lise müdürü olan damadı doğu vilayetlerinden birinde Halk Partisi tarafından aday gösterilmiştir. Bunu öğrenen İfakat Hanım çılgına döner ve ağzına geleni söyler. Millet Partisi'nin hatiplerinden biri gibi davranmaya başlayan İfakat Hanım, bütün yakınlarından Halk Partisi'ne oy vermemelerini ister. Akrabalarından biri ona bu şekilde konuşmaması gerektiğini aksi halde maaşının kesilebileceğini söyler. Seçim günü yaklaştıkça ikili arasındaki rekabet artar. Saraylı Hanım, beğenmediği rejimin kurucusu olan partinin en ateşli taraftarlarından biri haline gelir. Çarşıda Halk Partisi aleyhine propaganda yapan İfakat Hanım eve geldiğinde yorgunluktan ve endişeden hastalanır. Kendine geldiğinde etrafındakilere seçim sonuçlarını sorar ve Halk Partisi'nin kazanamadığını öğrendiğinde üç gün içinde iyileşir. İfakat Hanım emeklerinin karşılığı olarak yalnızca Saraylı Hanım'a nispet yapabilmek için Demokrat Parti'den bir takdimame ister.

Temalar

Kıskançlık "İki Komşu" adlı hikâyede ise, fiziksel özellikleri, davranışları, yaşam algıları birbirinden tamamen farklı olan ve tüm farklılıklarından bir husumet nedeni yaratan Saraylı Hanım ve İfakat Hanım adlı iki komşunun, özünde kıskançlık ve çekememezliğe dayalı sürtüşmelerinden hareketle çok partili sistemin getirdiği içeriği ve özü anlaşılamayan demokrasinin sancılı uyum süreci ortaya konur" (Aydın 2010, 47-48). "Söz konusu hikâyede aynı zamanda demokrasi bilincinin zayıf olduğu vurgusu da yapılır. Damadı şark vilayetlerinden birinde Halk Partisi adayı gösterilen Saraylı Hanım, şimdiye kadar eleştirdiği Halk Partisinin bir numaralı savunucusu olur. Saraylı Hanım ile husumet yaşayan komşusu İfakat Hanım ise sırf Saraylı Hanım'a karşı olsun diye Halk Partisi düşmanı kesilir. "Ülkemizde demokrasi kavramının yerleşmediğini anlatan yazar, farklı partileri desteklemekte mihenk noktasının demokratik değerler değil, kişisel çekişmeler olduğunu anlatır" (Adıyaman, 2012: 91). Bu hikâyede de iki hanımın da siyasi görüşü, bireysel çıkarlar sonucu şekillenir. Nitekim Eşeğin Gölgesi'nde de siyasi partiler sırf birbirlerine zıt olsun diye farklı kararlar alırlar. Bu durumun arka planında yatan ise ülke menfaatleri doğrultusunda şekillenmesi gereken siyasetin kişisel problemlere göre işleminin eleştirisidir" (Kurt 2019, 131).

ELLER

Kişiler

Danış Bey Öykünün anlatıcısı olan anlatıcı-kahraman, gişe memuru olarak görev yapan Zeynel Amca'dan öğrendiği el okuma tekniklerini birçok insanın üzerinde dener. "Eller'de anlatıcı Danış Bey, Zeynel Amca isimli kişiden etkilenerek insanların eline bakarak kişilikleri hakkında yorum yapar. Kendisini bu olaydan çekmeye çalışsa da sürekli insanların elleri gözüne takılır ve yorum yapmaya başlar. Hatta bunu abartarak yapmaya başlar. Vapur seyahati esnasında gördüğü ellerden çok

etkilenir. Ellerden düşen eldiveni alarak Zeynel Amca'ya getirir. Fakat onun görüşüne katılmaz” (Adıyaman 2012, 111-112).

Zeynel Amca Kandilli iskelesinde gişe memuru olarak çalışan erkek karakter insanların ellerine bakarak onların kişilik özelliklerini, mesleklerini hatta geçmişle geleceklerini bile tahmin eder. Zeynel Amca bu yeteneğini nasıl geliştirdiğini Daniş Bey'e de öğretir.

Eldivenli Kadın Daniş Bey bir vapur seyahati sırasında gördüğü eldivenli kadının ellerinden ve el hareketlerinden ziyadesiyle etkilenir ve onun kim olduğu konusunu takıntılı haline getirir. Daniş Bey'e göre eldivenli kadın kültürlü ve üst sınıfa mensup bir ailedendir. Zeynel Amca'ya göre ise eldivenli kadın aşufteden başka bir şey değildir.

Öykü

Daniş Bey'in İnsanların Elini Okuması Anlatıcıya göre insanoğlu nasıl kainatın aynasıysa insan eli de insan ruhunun aynası niteliğindedir. Kandilli iskelesinde ihtiyar bir gişe memuruyla tanışmış olan Daniş Bey, onun insanların eline bakarak elin ait olduğu kişi hakkında her şeyi bildiğini söyler. Zeynel Amca'dan insanların elini okuma konusunda önemli bilgiler alan Daniş Bey, kısa sürede başarılı yorumlar yapmaya başlar. Bir çocuğun eline bakarak onunla ilgili her şeyi tahmin eder. Ardından bir kadının eline bakarak onun Rumeli muhaciri olduğunu anlar. Zeynel Amca Daniş Bey'i takdir eder fakat bu düşüncesini dile getirmez. Vapur seyahatleri sırasında insanların ellerine bakmayı alışkanlık haline getiren Daniş Bey, birileri tarafından sapıklıkla suçlanmaktan korktuğu için bu alışkanlığını bırakmaya karar verir.

Daniş Bey'in Eldivenli Kadını Gözlemlemesi Fakat ılık bir temmuz sabahı Kadıköy vapurunda gördüğü bir kadını uzunca incelemekten kendini alamaz. Beyaz eldiven giymiş bir kadın kestane şekeri paketini elinden atmaya çalışmaktadır. Daniş Bey kadının elini ve el hareketlerini pürdikkat gözlemler. Daniş Bey, bir daha insanların ellerine bakmayacağına yönelik verdiği sözü hatırlar ve yanında taşıdığı Goethe'nin kitabını okumaya devam eder. Fakat kısa bir süre sonra Daniş Bey eldivenli kadının ellerine yeniden bakmaya başlar. Kadının sesini duyan Daniş Bey'in cinsel dürtüleri harekete geçer ve kadının eldivenlerini çıkarması üzerine onun beyaz ellerini görünce gördüğü ellere karşı fetişist duygular beslemeye başlar. Kadının hareketlerini dikkatle izleyen Daniş Bey onun paketi atmadığını ve önündeki pencereyi kapatmadığını fark eder. Elinden hiçbir iş gelmediğini düşündüğü kadının üst sınıfa mensup olduğuna kanaat getirir. Hariciyecisi olduğu ve dünyayı gezmiş olduğunu tahmin eder. Daniş Bey'e göre kadının elleri çalışmak için değil sevilmek için yaratılmıştır. Daniş Bey kadınla birlikte olmanın hayalini kurar.

Eldivenli Kadınlı İlgili İki Farklı Yorum İskelede varılmasının ardından Daniş Bey kadının uzaklaşmasını seyrederek. Onun Beyoğlu'na gittiğini ve nezh mekanlardan birinde eğleneceğini ya da kendine yeni bir eldiven alacağını düşünür. Bir çocuk tarafından dürtüldüğünü fark eden Daniş Bey, kadının eldivenini çocuğun elinde görür. Çocuk Daniş Bey'e, eldivenin kendisine ait olup olmadığını sorar. Eldiveni çocuğun elinden alan Daniş Bey aceleyle evine gelir. Ertesi gün Daniş Bey eldiveni Zeynel Amca'ya gösterir. Zeynel Amca, eldivenin sahibinin bir aşuften olduğundan oldukça emindir. Bunun üzerine Zeynel Amca'yla Daniş Bey arasında bir tartışma yaşanır. Daniş Bey eldivenli kadının namusunu savunur ve Zeynel Amca'yı kötüler, onu bunaklıkla itham eder.

Temalar

Takıntı “Herhangi bir nesneye veya objeye karşı duyulan bazen cinsel bazen cinsellik dışı saplantıya fetişizm denir. Taner'in iki öyküsünde ele alınan bu izlek cinsellik dışı bir formda karşımıza çıkar. “Eller” adlı öyküsünde el fetişizmini konu edinen yazar, eller vasıtasıyla insanın bedeni ile ruhu arasındaki paralellığe dikkat çekmeye çalışır. İnsanın dokunma duyusunun temel aracı olarak bireyin dış dünyaya açılmasını sağlayan elleri “beden neyse ruh odur” anlayışıyla değerlendiren öykü başkışisi Daniş Bey, ellere ilişkin bu saplantıyı gişe memuru olan ihtiyar dostu Zeynel Amca'dan edinir. İşi gereği sürekli insan elleriyle haşır neşir olan Zeynel Amca, yılların kendisine verdiği tecrübe ile insanların ellerine bakarak meslekleri, yaşamları ve karakterleri hakkında yanılıya yer bırakmayan tahminlerde bulunur” (Aydın 2010, 112).

KAPTANIN NAMUSU

Kişiler

Kaptan Yücel motorunun reisi olan anlatı kişisi Şayeste'yle dost hayatı yaşamasına rağmen herkese onunla evli olduğunu söyler. Bulgaristan açıklarında motorun batması sonucunda öldüğü sanılır. Şayeste'yi başka bir erkekle gören Rizeli Sadık, kadın karakteri ve sevgilisini yaralar. Ahlak dışı bir ilişki yaşamakla sorunu olmayan fakat bunun başkaları tarafından duyulmasını istemeyen Kaptan, onun namusunu savunan Rizeli Sadık'ı suçlar.

Şayeste Kaptanın metresi olan kadın karakter, kaptanın namusuyla ilgili kötü söz söylenmemesi için uzak semtlerde başka erkeklerle birlikte olur. Fakat bir gün sevgililerinden biriyle Üsküdar'da gezerken Rizeli Sadık'a yakalanır ve onun tarafından yaralanarak hastaneye kaldırılır.

Rizeli Sadık Yücel motorunun mürettebatında yer alan karakter, motorun Bulgaristan açıklarında batması üzerine bütün dostlarının öldüğünü düşünür. Sorumluluk bilinciyle hareket eden Rizeli Sadık, ölen kişilerin aileleriyle görüşür. Fakat kaptanın ölümünün hemen ardından başka bir erkekle beraber olduğunu düşündüğü Şayeste'yi başka bir erkekle birlikte görünce kaptanın namusunu savunmak adına Şayeste'yi ve sevgilisi bıçaklar. Bundan dolayı Rizeli Sadık cezaevine girer.

Kıvırcık Recep Mürettebatın üyelerinden biri olan karakter Rizeli Sadık'la birlikte kazadan kurtulur. Fakat sorumsuz bir kişilik yapısına sahip olan Recep, ölen arkadaşlarının aileleriyle hiç ilgilenmez ve tamamen kendini düşünür.

Öykü

Rizeli Sadık'la Kıvırcık Recep'in Motor Kazasından Kurtulmaları Bulgaristan'dan mangal kömürü taşıyan Yücel motoru, Midye önlerinde bir mayına çarpması sonucunda batar. Yedi kişiden oluşan mürettebatın beşi kazadan dolayı hayatlarını kaybederler. Hayatta kalmayı başaran Kıvırcık Recep'le Rizeli Sadık sahil güvenlik ekipleri tarafından kurtarılır. Ertesi gün polis refakatinde İstanbul'a götürülürler. Kıvırcık Recep yaşanan olay karşısında gayet umursamaz bir tavır takınmışken Rizeli Sadık ölen dostlarının yasını tutar. Kendisini teselli etmeye çalışan polise arkadaşlarını, özellikle kaptanın yardımseverliğini, över. İstanbul'a varılması üzerine hayatta kalan iki arkadaş savcılığa götürülür ve ifadeleri alınır. Fakat olay gecesi ikisi de sarhoş oldukları için motorun nasıl battığı konusunda herhangi bir bilgi veremezler. Onlardan bilgi alamayacağını anlayan savcı onların serbest bırakılmalarına karar verir ve vakayı denizaltı hücumuna benzettiği için gazetelere bilgi verilmemesini emreder.

İkilinin Ölen Dostlarının Aileleriyle Görüşmeleri Savcılıktan çıkan iki arkadaş Galata'daki bir aşçı dükkanında karınlarını doyurduktan sonra Rizeli Sadık Kasımpaşa'da bulunan kaptanın evine gitmeye karar verir. Kaptanın eşi Şayeste'yi birkaç defa görmüş olan Rizeli Sadık, kaptanın onda ne bulduğunu bir türlü anlayamamıştır. Zira Şayeste pek alımlı değildir. Rizeli Sadık Şayeste'nin kaptana büyü yaptığını düşünmektedir. Şayeste'yi evde bulamayan Rizeli Sadık, kadın karakterle ilgili kötü düşüncelere kapılır. Aslında Şayeste, kaptanın herkese eşi olarak tanıttığı metresidir. Tayfası bile bu durumdan habersizdir. Rizeli Sadık kaptanın kapısının önünde kaptanla olan son buluşmasını hatırlar. Ardından mahallelilerin düğüne gittiklerini öğrenmeleri üzerine Hacıoğlu'nda ikamet eden İlyas'ın ailesinin yanına giderler. İlyas'ın ölüm haberini alan eşi kendini kaybeder. İlyas'ın çocuklarını gören Rizeli Sadık, kendi ailesini nasıl kaybettiğini hatırlar. İlyas'ın payını onun eşine vermesinin yanında Rizeli Sadık, kendi payının bir kısmını da kadına verir. Ardından Recep'le Sadık oradan ayrılırlar. Rizeli Sadık Recep'e yarın Şayeste'yle görüşmesini ve olan biteni ona anlatmasını söyler. Fakat Recep Rizeli Sadık'a verdiği sözü tutmaz ve kendi işleriyle ilgilenir. Üsküdar'daki bir kayıkhanede çalışmaya başlayan Rizeli Sadık, Recep'in Şayeste'yle görüştüğünü sanır.

Rizeli Sadık'ın Kaptan'ın Eşi ve Onun Sevgilisini Öldürmeye Teşebbüs Etmesi İkamet ettiği semtten uzak olan muhitlerde başka sevgilileri olan Şayeste, sevgililerinden biriyle Üsküdar'da gezer. Şayeste'yi birkaç defa başka bir erkekle görmüş olan Rizeli Sadık onları takip etmeye başlar. Şayeste'yi ve sevgilisini takip eden Rizeli Sadık muhalebbicide onların konuşmalarını gizlice dinler. Kaptanın ölümünün ardından çok kısa bir zaman geçmiştir fakat Şayeste Rizeli Sadık'a fazlasıyla neşeli görünür. Rizeli Sadık sevgilileri takip eder ve fırsat yakaladığı anda ikisini de yaralayıp oradan

ayrılır. Karakola götürülüp komiserin karşısına çıkarılan Rizeli Sadık yaptığından pişman olmadığını söyler.

Rizeli Sadık'ın Kaptan Tarafından İhanete Uğraması Cinayetten üç gün sonra boğulduğu sanılan mürettebatın bir Rumen şilebi tarafından kurtarıldığı öğrenilir. Resmi işlemlerin uzaması nedeniyle mürettebatın ülkeye dönüşü zaman almıştır. Derin bir yara almış olmasına rağmen Şayeste hayati tehlikeyi atlattığı ve hastanede tedavi görmektedir. Olan bitenden habersiz olan Rizeli Sadık, duruşmalara katılır ve tecrübelerine dayanarak idam cezası almayacağını ümit eder. Jandarmalar tarafından duruşmaya götürülen Rizeli Sadık, Yeni Posta Caddesi'nde kendisini bekleyen kalabalığın arasında kaptanı görür. Rizeli Sadık kaptanı gördüğüne çok sevindir fakat kaptan Rizeli Sadık'a yapmış olduğu şeyden dolayı çok kızar. Kaptan Rizeli Sadık'a öldürdüğü kişinin Şayeste'nin süt kardeşi olduğunu söyler. Rizeli Sadık kaptana "pantolonu inik süt kardeş mi olur" diye sorunca kaptan onun üzerine atılır. Kaptan namusu hakkında ileri geri konuşulmaması için Şayeste'nin yalanına bilerek ve isteyerek ortak olur.

Temalar

İhanet "Kaptanın Namusu adlı hikâyede, kaptanını deniz kazasında kaybettiğini düşünen Sadık, kaptanının karısını başka bir erkekle uygunsuz hâlde yakalayınca ölen kaptanının namusunu korumak adına kaptanın eşini yaralar. Kazadan sağ kurtulan kaptan, ortaya çıkıp olayları duyunca kendi namusu için hapse girecek olan Sadık'a "Ulan sana mı kaldı dünyanın namusu? Ulan sen benim dava vekilim misin ukala pezevenk?" (Taner 2006, 139) diyerek tepki gösterir. Gemide birlikte çalıştığı kaptanı için hapse girmeyi göze alan Sadık, kaptanın namusunu korumak için yaptıklarına karşılık aldığı tepkiye anlam veremez. Aldatılanların aldatıldıklarını öğrendikten sonra verdikleri tepkileri ortaya koyan yazar, böylelikle namus anlayışının da köreldiğini gösterir. Söz konusu iki hikâyede de aldatılmaktan çok aldatılmanın ortaya çıkarılmasına tepki verilmesi, toplumda birçok aldatma durumunun varlığını ve ortaya çıkan aldatmaların üstünün örtülmeye çalışıldığını göstermeye yönelik bir kurgudur. Toplum her zaman için görüneni yargılar. Aldatılanlar da aldatıldıkları ortaya çıkmasaydı aldatılmamış gibi devam edecekleri kendi gerçekliklerinden koparılmaya tepki gösterir. Bu gibi nice insanın toplumda var olduğunu gösteren bu kurgu, aldatma olayından daha sorunlu bir durumun teşhididir" (Kurt 2019, 72-73).

BİR MOTORDA DÖRT KİŞİ

Kişiler

Sarı Saçlı Kadın "Sarı saçlı kadının kendinden emin tavırları vardır. İhtiyaç olunca insanlara yaklaşır. İhtiyacı olmayınca insanları küçük görerek uzaklaşır" (Adıyaman 2012, 121).

Kasap "Kasap çiğ et kokar. Ticaret ile ilgili hesapları düşünür. Motor'un tutuşması üzerine dua edip üç koyun kurban edeceğini vaat eder. Kadın'ın yardım istemesini bile görmez. Motordaki yangın bitince kurbanı üçten ikiyi sonrasında ikiden bire en sonunda da kurban kesmemeye karar verir" (Adıyaman 2012, 121).

Profesör "Profesör dazlak başlıdır. Tramvayda okuduğu makaleyi düşünür. Motor'un tutuşması üzerine hemen tahliye simidini başına geçirir. Sadece kendini düşünür. Okulda öğrencilerine söylediği ölümü tebessümle karşılayacağı sözünden utanır" (Adıyaman 2012, 121).

Esmer Delikanlı "Esmer Delikanlı sürekli ağzında pipo vardır. Motordaki kadının bacaklarını ve biraz evvel ayrıldığı bar kızını düşünür. Sarışın kadının imdadına olumsuz yanıt verir" (Adıyaman 2012, 121).

Öykü

Dört Karakterin Motora Binmesi Son vapuru kaçırmış olan sarı saçlı kadın, kasap, profesör ve esmer delikanlı beşer lira vererek uykulu kaptanın motoruna binmişlerdir. Karanlık sularda ilerleyen motorun yolcularından olan sarışın kadın sigara içmektedir. Delikanlıysa kadının diz kapaklarını gözleriyle süzerken biraz önce ayrıldığı kızın dolgun kalçalarını düşünmektedir. Profesör tramvayda okuduğu makaleyi düşünmektedir. Kasapsa toptancının yolladığı son faturayla ilgili hesap yapmaktadır. Motor Moda'yı ve Kalamış'ı geçtikten sonra sarışın kadın kamaraya doğru hareket eder.

Fakat içerideki benzin kokusundan dolayı başı döner. Pencereyi açtıktan sonra oturan kadın bir sigara daha yakar.

Yangın Karşısında Dörtlünün Tepkisi Denizin üzerinde ateş böceğine benzeyen cisimlerin uçtuğunu gören sarışın kadın kaptanın kamarasına doğru yönelir ve kaptanla çımacıyı yangını söndürmeye çalışırken görür. Telaşa kapılan kadın diğer yolculardan kendisini kurtarmalarını ister. Delikanlı yalnızca kendini kurtarabilecek kadar yüzme bilmektedir. Kasap, sağ salim karaya ulaşmaları durumunda tanrı için üç koyun kurban edeceğine söz verir. Sabahki derste öğrencilerine Sokrat gibi ölümü tebessümle karşılayacağını söylemiş olan profesör korkudan ne yapacağını bilemez hale gelir. Sarışın kadın, kendini kurtarmasını istediği çımacının boynuna sarılır. Kaptan yolculara endişelenecek bir durum olmadığını söyler ve onları ürkekliklerinden dolayı ayıplar. Tehlikenin geçtiğini anlayan profesör de yolcuları sakinleştirmek ister fakat motordaki tek can simidinin kendi boynunda olduğunu görünce bundan vazgeçer.

Ölüm Tehlikesinin Atlılması ve Karakterlerin Durumu Ölümle yüzleşme anında yolcuların bütün düşünceleri ve tavırları değişmiştir. Korkudan titreyen sarışın kadın sigarasını yakamadığı için sigara içmekten vazgeçer. Delikanlı sarışın kadının bacaklarına bakamaz. Profesör, eşini ve çocuklarını düşünür. Kasapsa adak adamaya söz verdiği koyunların sayısını kendi vicdanıyla pazarlık ederek üçten bire düşürür. Motor sahile vardığında çımacı karaya çıkabilmesi için sarışın kadına yardım etmek ister. Fakat sarışın kadın, ölüm korkusu yaşadığı anda boynuna sarıldığı karaktere bu sefer elini bile sürmeye öğrenir.

Temalar

Korku “İnsanların durumdan duruma değişebilen değer yargıları, duruma göre şekil alan kişilikleri yani ikiyüzlülükleri Haldun Taner’in kabul edemediği süfli davranışlardandır. İnsanların normalde takındıkları tavırların doğal olmadığını aktarmak için kurguladığı *Bir Motorda Dört Kişi* adlı hikâyede karakterlerin motorun batacağını düşünmesiyle sergiledikleri tavır ile tehlikeden önceki tavırları arasında büyük fark görülmektedir. Tehlikeyle birlikte değişen tavırlar tehlikeden sonra eski hâlini alır. Ölüm korkusu geçtikten sonraki davranış değişikliğini Taner, şöyle aktarır: “Güvertelyi aydınlatan hüzünlü ampulün ışığında şimdi yine dört kişiydiler. Yine kendi içlerine kapanmış dört kişi... Kasaba gelince, o biraz evvel adadığı üç kurbanı ikiye indirmek için vicdanını dolandırmakla meşguldü” (Taner 2006, 143). Toplumdaki kimselerin duruma göre şekil alan kişiliklerinin/davranışlarının dini konulara bile yansıdığını, insanının vicdanını bile kandırarak kendisine de ikiyüzlü davrandığını göstermek amaçlı kurgulanmış bir hikâye ile durum eleştirisi yapılmıştır” (Kurt 2019, 94).

ALLEGROMA NON TROPPO

Kişiler

Anlatıcı Öyküde anlatıcı-kahraman olarak rol oynayan karakter benöyküsel anlatıcıdır. Keman dersi aldığı öğretmeninin öğrencilerinden biri olan Mathilda’ya aşık olur. Onunla ilgili romantik düşünceler besler fakat kısa bir süre sonra gerçeklerle yüzleşir.

Mathilda Stephan A. Linowsky’nin öğrencilerinden biri olan genç kız, öğrenci grubunun en yetenekli kemancılarından biridir. Babası İtalyan ve annesi Yunandır. Fransız lisesinde öğrenim gören genç kız yeteneği ve güzelliğiyle anlatıcıyı etkiler.

Stephan A. Linowsky “Allegro Ma Non Troppo’da Linowsky (anlatıcının önemli karakterlerinden biridir). Yazar onu tasvir ederken yerden yere vurur. Hatta maymuna benzeter. “Ya uzun ve kupkuru parmaklar ile mezür vermekte, yahut da bir maymununki kadar sarı yüzünü iki elinin içine almış...” (AMNT,65) “Ve küçük çapta dahi o sırada ellerini kurularak bitişikteki mutfaktan gelirdi. Sırtında koyu siyah ceket, bacağına yine dizleri çıkmış o zibidi pantolon ve ayağında beyaz getirirler, ille o getirirler.” (AMNT,71) Hiç gülmez; “Hele gözler. O üzgün bakışlı göz mavisi gözler...” (AMNT,71) Linowsky, öğrencisi Mathilda’yla sevişirken yakalanır. Olumsuz bir tip olarak eserde yer alır” (Adıyaman 2012, 116).

Öykü

Anlatıcının Mathilda'ya Aşık Olması Linowsky'den keman dersi alan anlatıcı odasına girdiğinde onu bir öğrencisine bazı tavsiyeler verirken bulur. İtalyanca müzik terimlerini kullanmayı seven anlatıcı mektepteki arkadaşlarına bilgisiyle gösteriş yapar. Linowsky'nin odası klasik müzik bestekarlarının plaklarıyla doludur. Zira Linowsky iyi bir müzisyen olabilmek için mümkün olduğunca müzik dinlemek gerektiğine inanmaktadır. Anlatıcı Linowsky'nin gözde öğrencilerinden biri olan Mathilda'yı görünce ciddileşir ve ona iyi görünmek ister. Mathilda Linowsky'nin en eski öğrencisidir ve yedi yaşından beri keman eğitimi almaktadır. Linowsky'nin öğrencileri genel olarak toplumun üst sınıfına mensup ailelerin çocuklarından oluşmaktadır. Çoğu Fransız liselerinde eğitim almaktadır. Anlatıcı, keman çalan Mathilda'ya karşı derin bir hayranlık duymaktadır. İkili arasında daha önce hiç yaklaşma olmamıştır fakat anlatıcı onu sürekli rüyalarında görmektedir. Mathilda'yı etkilemek isteyen anlatıcı daima onunla karşılaşmanın fırsatını kollar ve her fırsatta onu sinemaya davet eder.

Anlatıcının Mathilda'yla Birlikte Olmak İstemesi Mathilda'yı etkilemek isteyen anlatıcı kendi çekingenliğinden yakınır. En son izlediği bir filmdeki başkarakterin hoşlandığı kıza nasıl cesurca yaklaştığını düşünen anlatıcı, gördüğü şeyin aynısını Mathilda'ya yapmaya karar verir. Hoşlandığı, hatta yoğun cinsel dürtüler beslediği, kıızı hiç beklemediği bir anda dudaklarından öpmeye karar verir. Fakat Mathilda'nın verebileceği tepkileri düşününce tedirgin olur. Zihninde bazı olumsuz senaryolar canlanır ve kendini Mathilda'dan özür dilerken görür.

Anlatıcının Gerçeklerle Yüzleşmesi Linowsky'nin öğrencilerine belirli zamanlarda yaptırdığı konserlerden birine hazırlanmaya başlanır. İlk olarak Mozart'ın quatuoruyla açılış yapılacaktır. Ardından Atifet ile İlhami birer solo çalacaklardır. Daha sonra Linowsky'nin gözdesi olan Mathilda'ya sahne bırakılacaktır. Son olarak keman grubu Arlesienne Suit'i çalacaktır. Bahar mevsiminin gelmesiyle birlikte provaların sayısı ve süresi artar. Öğretmen ve öğrenciler gösterinin mükemmel olması için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Baskı işleri için görevlendirilen anlatıcı, Ankara Caddesi'deki matbaacılara sürekli olarak gidip gelir. Linowsky'nin evine uğrayan anlatıcı kapıyı çalar fakat gramofonun sesi açık olduğu için Linowsky kapının çalındığını duymaz. Yavaşça kapıyı açıp içeri giren anlatıcı, Mathilda'yı Linowsky'nin kucağında onunla öpüşürken görür. Daha önce Mathilda'nın kimseye dokunmamış olduğunu düşünen anlatıcı büyük hayal kırıklığına uğrar ve görmüş olduğu manzaradan tiksindir. Anlatıcının ayağının nota sehпасına çarpması üzerine ikili kendilerini toparlarlar ve prova yapıyor gibi davranırlar. O gün anlatıcı, kadınlar ve kendisiyle ilgili önemli bir ders almıştır. İnsanları kendi düşünce dünyasında romantikleştirmemesi gerektiğini ve kadının iyi çalınması gereken bir enstrüman olduğunu anlamıştır.

Temalar

Aldatma "Allegro Ma Non Troppo" adlı öyküde yazar, aldatma izleğini verirken kadın ruhuna ilişkin önemli tespitlerde bulunarak aldatılmayı doğuran nedenleri inceler. Bu öyküsünde, aldatma izlekli diğer öykülerinde olduğu gibi beraber olan insanlar arasındaki aldatma olgusu üzerinde durmaz. Buradaki aldatma, ergenlik çağındaki bir gencin platonik aşkının saflik ve temizliğine ilişkin aldanışdır. Henüz ergenliğin başında olan öykü kişisi kadınlar, aşk ve birliktelik konularında tamamen tecrübesizdir. Devam ettiği viyolonsel kursunda Mathilda adlı bir kıza aşık olur. Ancak kahramanın, kadınlara nasıl davranılacağıyla ilgili bilgileri film repliklerinin ötesine geçemez. Bu sebeple Mathilda'yı etkilemeyi veya ona açılmayı bir türlü başaramaz. O, Mathilda ile ilgili saf ve temiz aşk hayalleri kurarken Mathilda, kendilerine keman dersi veren müzik profesörü Mr. Linowsky ile aşk yaşamaktadır" (Aydın 2010, 92-93).

BİR KAVAK VE İNSANLAR

Kişiler

Kavak (İhtiyar) "Bir Kavak ve İnsanlar isimli öyküde kavak merkez kişi olarak seçilmiştir. İnsani özellikler verilen kavak yaşlı bir insana benzetilir. Sürekli kavak altında oturan yaşlı adam ölünce kavağın altına gömülür. Kavak yıllar sonra açtığında yaşlı adama benzer" (Adıyaman 2012, 118). "Gerçekten de kavak, sanki altında yaşayan ihtiyarın bütün özünü kökleriyle emip gövdesine geçirmişe benziyordu. Şekil itibarıyla yine aynı ağaçtı belki. Fakat insan ona bakarken o uzun kamatli, zayıf ihtiyarı görmüş gibi oluyordu" (Taner 2006, 155).

Fabrikatör “Bir Kavak ve İnsanlar’da olumsuz bir tip olarak karşımıza çıkan Fabrikatör, inşa edeceği fabrika için tüm doğal güzellikleri yerle bir eder. Yazarın idealize edip yaşlı bir insana benzediği kavak, fabrikatörün isteği üzerine kesilir ve maddi bir anlayışla telefon direği yapılır. Telefon direğiyle dal veren kavak, fabrikatörü çıldırır ve direk parça parça edilir” (Adıyaman 2012, 129).

Öykü

Kavakla İhtiyarın Bütünleşmesi İhtiyar, öldükten sonra sahilin yamacında dağ çiçekleriyle böğürtlenlerin arasında kök salmış olan kavak ağacının altına gömülmek istemiştir. Zira her gün kavak ağacının altında tespih çekerken denizin kumsalı yalayışını seyretmiştir. Mevsimler geçer ve bir mayıs ayında ihtiyar kavak tomurcuklanır. Kavak ağacını gören köylüler onun çok değişmiş olduğunu ve ihtiyara benzediğini fark ederler. Rüzgarla birlikte kavağın çıkardığı sesler ihtiyarın sesine benzetilir ve onun bir şeyler söylemeye çalıştığı düşünülür. Ağacın altına gömülmüş olan ihtiyarın onunla bütünleştiğine inanılır. İhtiyar hayalini kurduğu gibi doğayla ve canlılarla bütünleşmiştir. Fakat kavağın ve köylülerin sevinci kısa sürer. Kavağın bulunduğu arazide kazı çalışmalarının başladığı görülür ve bölgeye bir fabrikanın yapılacağı anlaşılır.

Bölgeye Fabrika Yapılması Kar etmek amacıyla yapılmış olan yapı denizi kumsaldan koparır. Üstü kurum olan çiçekler renklerinin canlılığını kaybeder. Şantiye sesleri kuşların cıvıltısını bastırır. Doğanın yok oluşunu seyreden kavak bir yıldırım çarpmasıyla ortadan yok olmayı diler. Bir sabah testere kesliğinin sızısıyla uyanan kavak kesilmekte olduğunu fark eder. Fabrikatör kavaktan bir telefon direği yaptırır. Fakat olayın yaşanmasından bir yıl sonra doğa kendini yeniler. Hayvanlar bölgeye geri döner ve kavak yeniden yeşillenir. Ağacın kendisine isyan ettiğini düşünen fabrikatör kavağı kestirir ve onu parçalara ayırdıktan sonra yaktırır. Kavaktan kurtulduğunu düşünen fabrikatör oldukça mağrurdur.

Kuşların Fabrikatörden İntikam Almaları Fabrikatörden intikam almak isteyen kuşlar bir araya gelip bir plan yaparlar. İbibik kuşu fabrikanın açılış töreninde intikam alınacağını söyler. Ertesi gün açılış törenine birçok nüfuzlu insan katılır. Katılımcıların karşısına çıkıp konuşma yapmaya başlayan fabrikatörün dazlak başına ibibik kuşu pisler. İbibik kuşunun çıkardığı pislik yediği çürük tohumlardan dolayı oldukça kötü kokmaktadır. Fabrikatörün pislik içinde kalan başını gören katılımcılar kendilerini gülmekten alıkoyamazlar. Fabrikatör yaşanan hadisenin şans getireceğini söyleyerek içine düştüğü utanç verici durumdan sıyrıldığını sanır.

Temalar

Yabancılaşma “Taner’in üzerinde durduğu konulardan biri kentleşmenin yarattığı doğa tahribatıdır. Bir Kavak ve İnsanlar adlı hikâyede fabrika yapma uğruna doğayı katleden bir fabrikatörle kavak ağacının mücadelesi mizahi bir dille aktarılır. (...)Taner, doğayı kentleşme uğruna hiçe sayanları vicdansız ve zevksiz olarak nitelemekte, hikâyenin devamında ise insanın doğayla inada girişmesini eleştirmektedir. Fabrikatör, “Günah da ne demekmiş! Bize ağaç değil, yer lazım yer... Zaten neye benziyordu. Tek başına, sipsivri bir ağaçtı” (Taner, 2006a: 157) diyerek kesip elektrik direği yaptığı kavak ağacının bahar gelince dallanıp yeşermesini kendisine inat yapılmış olarak görüp direği de yaktırır. Taner, böylelikle fabrikatör aracılığıyla doğayı katleden insanların doğaya karşı histeri nöbetlerine benzer bir nefretle hareket ettiğini gözler önüne sermeye çalışmaktadır. Ve hikâyenin sonucunda doğanın intikamını alacağına değinmektedir” (Kurt 2019, 49). “Yapılan tüm kıyıma rağmen sürgün veren kavak ağacı insanlığa “Çiğnediğiniz her varlık alanında aslında öz varoluşunuzu da çiğnemektesiniz.” mesajını vermektedir. Akli ve düş gücüyle kişisel tarihini yaratan insan, tarihselliğinin temel unsurlarından biri olan doğa uyumunun dışında kalmıştır. İnsanlık, doğanın kucağına yeniden dönmezse ne içsel huzurunu tam anlamıyla kurabilecek ne de varlığını sürdürebilecektir” (Aydın 2010, 29).

KOOPERATİF

Kişiler

Albay, Kaymakam, Gümrükçü, Kaptan, Baytar Yümnü Bey Emekliliklerini daha huzurlu bir ortamda geçirmek istemiş olan karakterler kırsal bir bölgeye taşınmışlardır. Fakat zaman zaman şehir hayatının konforuna özlem duyan karakterler müsteşarın ve umum müdürünün öncülük ettiği

kooperatife üye olduktan sonra istedikleri rahatlığa kavuşurlar. Fakat değişen düzenle birlikte ailelerin bütün insani değerleri yozlaşır ve huzurları yok olur.

Müsteşar, Umum Müdürü Kırsal bölgeye taşınmalarının ardından bölgeyi kentleştiren karakterler toplumun üst sınıfını temsil etmektedirler. Her şeyi fırsatı çevirmeyi bilen karakterlerin tek amacı kar etmektir. Karakterlerin burjuva yaşam tarzı diğer aileleri olumsuz yönde etkiler.

Öykü

Emeklilerin Kırsaldaki Hayatı Kırsal bir bölgeye kurulmuş sekiz evden oluşan mahallede yaşayan sakinler, huzurlu ve rutin bir hayat sürdürmektedirler. Emekli aileler arasındaki samimi ilişki onları tek bir aile haline getirmiştir. Fakat zaman zaman şehrin konforunu arayan aileler çarşıya gitmekte zorlanır ve havagazıyla elektrik bulamamaktadırlar. Sonbahar ve kış mevsimlerinde yollar balçığa dönmektedir. Bir akşam ihtiyarlar kaymakamın bahçesinde toplandıklarında Baytar Yümnü Bey mahalleye müsteşarla umum müdürünün taşınacağını ve kaynağının çok sağlam olduğunu söyler. Haberi duyan ihtiyarlar hayatlarına renk geleceğini düşünerek mutlu olurlar.

Kırsalın Kentleşmesi Bir hafta sonra dutluğun aşağısındaki arsada villaların temelleri kazılmaya başlanır. Üç ay içerisinde müsteşarın ve umum müdürünün modern villaları inşa edilir. Müsteşar ve umum müdürü civarda bulunan diğer arazilerin de dönümünü kırk liraya satın alırlar. Kısa bir süre sonra mahalleye elektrik, havagazı, yol ve sokak lambaları gelir. Müsteşar ve umum müdürünün satın aldığı arsalara yeni inşaatlar yapılır ve mahalle kısa sürede şehirleşir. Mahallenin eski sakinleri kurulan kooperatife ortak olurlar. Kırsal hayatın zorluklarını geride bırakıp şehrin konforuna ulaşmış olan albay, kaymakam, gümrükçü, kaptan ve baytar oldukça memnundurlar. Kısa sürede muhit yüksek sosyetenin istilasına uğrar.

Üst Sınıfa Özenen Alt Sınıfın Yozlaşması Gecelikle tavla oynamayı alışkanlık haline getirmiş olan eski sakinler yüksek sosyeteyle aynı yerde yaşamaya başladıklarından dolayı kendilerine çeki düzen verirler. Ailelerin çocukları zenginlerinkilere özenirler. Kızlar süslenmeye başlarlar, yeni kıyafetler isterler ve kolejde okumaya özenirler. Zamanla kadınlar da hemcinslerinin parıltılı yaşamlarına özenirler. Sekiz evin sekiz hanımı birbirleriyle rekabete girerler. Soyluluklarını ve zenginliklerini yarıştırmaya başlarlar. Diğerlerinden geride kalan aileler başkalarından aldıkları borç paralarla gösteriş yaparlar. Kadınlar birbirlerinin dedikodusunu yapmaya ve birbirlerine iftira atmaya başlarlar. Bir süre sonra aileler arasında gruplaşmaların olduğu görülür. Kocalar dolduruşa getirilir ve çocuklar kıskırılır. Aralarında devamlı olarak kavga edip barışan ailelerin birbirlerini dava ettikleri de görülür. Üç yıl sonra kaymakamın oğlunun ihtilastan hüküm giydiği, kaptanın kırk yıllık eşini boşayıp genç bir kadınla evlendiği, gümrükçünün kızının kürtaj yaptırdığı ve mal müdürünün eşinin jigolo tuttuğu duyulur.

Temalar

Toplumsal Sınıf “Sınıfsal farkın üst ve alt kesimin karşılaştırılarak ortaya konmaya çalışıldığı diğer bir metin Kooperatif adlı öyküdür. Emeklilerin bir araya gelerek şehirden uzak bir alanda kurdukları derme çatma bir mahallenin yanı başına şehrin önde gelenlerinin yaşayacağı bir yerleşim yeri yapıldıktan sonraki toplumsal değişimleri anlatan bu hikâyede, mahallenin yüksek zümre gelmeden önceki sefaletinin birdenbire değişmesi ve bu değişimin yüksek zümrenin gücüne bağlı olduğunun belirtilmesi sınıfsal eşitsizliğin eleştirisidir. Bu hikâyede diğer metinlerden farklı olarak alt sınıf ya da orta hâlli sayılacak insanlar emekli albay, kaymakam, gümrükçü, kaptan gibi memurlardan oluşmaktadır” (Kurt 2019, 23). “Kooperatif” adlı öyküde insani değerlerle bezeli sıcak ve sevecen yaşamları benzemeye çalıştıkları üst tabaka ötekiler yüzünden alabora olan mahallelinin ötekileşme trajedisine tanıklık ederiz. Kendi tasarımları olan yaşam algısından vazgeçip lükse, paraya, yoz bir ahlak anlayışına sahip üst sınıfa benzemeye çalışmanın bedelini kaymakamın oğlunun zimmete para geçirme suçundan hapse girmesi, gümrükçünün kızının kürtajcılara taşınması, mal müdürünün eşinin mebusun şoförünü jigolo tutmasıyla ödeyen mahalleli kendilik değerlerinden kopuşun birey ve toplumun ruhunda açtığı gediğin açılımıdır” (Ayдын 2010, 30).

İSTEDİĞİ ŞARKIYI DİNLEYEBİLMEK

Kişiler

Anlatıcı Öyküde anlatıcı-kahraman olarak rol oynayan karakter benöyküsel anlatıcı konumundadır.

Şellâle “İnce kızdır şu Şellâle vesselam... Üstüne üstelik Kontiya üyesidir de, “Ruhu ebediyen bir müzik denizinde yüzmeli imiş.” Kendi böyle söylüyor. Şimdi bermutat radyonun yanındaki sedirde ayaklarını altına almış oturuyordur. Elleri çenesinde, gözleri yarı kapalı, yüzünde metafizik bir ifade, neredeyse ağlayacak. Klasik müziği pek alıp satmayan babası ise ya gazetesini okuyor (...)” (Taner 2006, 168).

Viçen Efendi “Terzi deyip geçmeyelim. Viçen Efendi filozof adamdır, artist adamdır, müzisyen adamdır. Vaktiyle piyano da çalamış... 29 teşrin gecesi Çamlı gazinonun bozuk akortlu piyanosunda verdiği konser bütün mahallenin hatırladığıdır” (Taner 2006, 169).

Öykü

Anlatıcının Radyo Sahibi Olma Sevdası Anlatıcı, mahalledeki evlerden yayılan radyo seslerine daima kulak verir. Anlatıcıya göre bir insanın radyoya sahip olması ona özgürlük ve özgüven vermektedir. Radyo sahibi olan kişi istediği şarkıları dinleyebilir ve beğenmediği bir politikacı konuştuğunda onun sesini kesip onunla alay edebilir. Kahvede oturanlar Nasuh Akar’ın güreş müsabakasını dinlemektedirler. Nasuh Akar rakibini tuş ederek maçı kazanır.

Şellâle’nin Müzik Sevdası Spor salonunda klasik müzik çalındığını duyan anlatıcı Şellâle’yi hatırlar. Kontiya üyesi olan Şellâle ruhunun ebediyen müzik denizinde yüzmesini istemektedir. Fakat annesiyle babası keman konçertosundan pek hoşlanmamaktadırlar. Şellâle anlatıcıya, Jean Sablo’yla Bing Crosby’i dinlemeyi sevdiğini fakat en çok Jean Sablo’nun müziğinden hoşlandığını söyler. Şellâle’ye göre Jean Sablo şarkı söylerken insanın en derin duygularına dokunabilmektedir. Anlatıcı, her geçen gün maddileşen dünyada on dokuzuncu asrın roman karakterlerine benzer insanların var olmasına hayli şaşırır.

Radyo Sahibi Olmak = Özgürlük Viçen Efendi’yle Şellâle karşılaştırılır. İki karakter de müziği sevmektedir. Viçen Efendi Müniri dinlerken Şellâle Menuhin’i tercih etmektedir. Miralay Bey kahramanlar saatini, çocuklar çocuk saatini, eski bir mebus olan enişte alkış sesi dinlemeyi sevmektedir. Bazı insanlar için ruhun gıdası müzikken bazı insanlar içinse alkış sesi oldukça önemlidir. Anlatıcı, insanların radyoda istedikleri şeyi dinleyebilmelerini özgürlük göstergesi olarak niteler. Zira yakın geçmişte Almanya’da iktidara gelmiş olan Hitler, radyolara hususi mühür takmaya kalkmıştır. Yalnızca onun istediği yayınlar radyoda yayınlanmıştır.

Radyo Sahibi Olamamak = Esaret Anlatıcı, tanıdıklarının dinlediği programları ve kanalları düşünürken bir radyosunun olması durumunda kendisinin hangi kanalı ya da programı dinleyeceği konusunda karar veremez. Martha Eggert’in sesini duyan anlatıcı, yalnızca onun sesini duyabilmek için bir radyo satın alabileceğini söyler. Zira Martha Eggert anlatıcının sivilceli çağının ilk sevgilisidir. Anlatıcı onun sesine, dişliliğine ve jestlerine hayrandır. Martha Eggert’in Jean Kiepure’yla evlendiğini duyduğunda anlatıcı günlerce yemeden ve içmeden kesilmiştir. Sırf Martha Eggert’e benziyor diye Alman mektebinde okuyan bir kızla çıkmıştır. Radyonun kapatılması üzerine Martha Eggert’in sesinden mahrum kalan anlatıcı radyosunun olmamasına ve hayatı boyunca başkalarının dinlediği şarkıları dinlemek zorunda kalmış olmasına sitem eder. Başkalarının radyosunu dinleyen bir kişi olmak anlatıcıyı bunaltmıştır.

Temalar

Kimlik “İstediği Şarkıyı Dinleyebilmek” adlı öyküsüne insanların, radyodan istedikleri şarkıyı dinleyebilmelerinin gerçek anlamda mutluluk olduğunu vurgulayarak başlayan yazar, “şarkı” imgesiyle insanın seçme hakkını açıklar. Yaşadığı semtin sokaklarında yürürken her evden yükselen ayrı melodiler vasıtasıyla semt sakinlerinin yaptıkları seçimlerle kendileri için belirledikleri yaşamı irdeleyen anlatıcı, bu anlamda öz yaşamını da sorgular” (Aydın 2010, 13). Kişinin toplum içinde kendi olabilmesi durumu radyoda istediği şarkıyı dinleyebilme durumuyla simgeleştirilmiştir. Kendine ait bir radyosu olmayan anlatıcı istediği şarkıları ve programları dinleyemediği gibi başkalarının dinlediği yayınları dinlemek zorunda kalmış olmaktan bunalmıştır. “İstediği Şarkıyı Dinleyebilmek isimli öyküde tema özgürlüktür. İnsanların özgürlüğünü temsil eden unsur olarak radyo seçilmiştir. İnsanoğlu istediği şarkıyı seçebilme özgürlüğüne sahiptir. Sosyal hayatta en önemlisi devlet hayatında hiç kimse bu

özgürlüğe sahip değildir. Devlet başkanı bile istemediği şeyleri dinlemek zorunda kalabilirken, rad yo başında insan, istediğini dinleme istemediğini dinlememe özgürlüğü içerisindedir” (Adıyaman 2012, 100).

8'DEN 9'A KADAR

Kişiler

Nöbetçi Hariciye Asistanı “8'den 9'a Kadar'da merkez kişi nöbetçi hariciye asistanıdır: “(...) esmer ve kıllı çıkan iri kemikli erkek ellerini kalorifere uzattı. İnce, uzun durduğu yerde duramayan sinirli parmakları vardı” (Taner 2006, 175). Vurulduğu söylenen kadına yardımcı olur. Olayın gerçeği sonradan anlaşılır. Kadın doğum yapmıştır. Asistan kadını doğum bölümüne getirir” (Adıyaman 2012, 112).

Hatice (Köylü Kadın) İbrahim Beylerin çamaşırcısı olan kadın işe giderken doğum yapar. “Edirne mebusu İbrahim Beylerin evinde çamaşırcılık yaptığı öğrenilir. Doğumuna sayılı günler kalmış olmasına rağmen içinde bulunduğu hale aldımdayıp ekmek parası için çamaşıra giden kadının derdi şalvarının içinde kımıldayıp duran bebeği değil; Edirne mebusu İbrahim Beylerin ıslatılmış çamaşırlarıdır” (Aydın 2010, 65).

İbrahim Bey Hatice'nin işverenidir.

Öykü

Asistanın Köylü Kadına Yardım Etmesi Havanın karlı olduğu bir gün askeri hastanenin dahiliye bölümünde çalışan nöbetçi hariciye asistanı Haydarpasha Lisesi'nin saatinin çalmasını beklemektedir. Saatin dokuz olmasını bekleyen asistan saatin henüz sekiz olduğunu görür. Dışardaki manzarayı empresyonist bir tabloya benzeten karakter hastası tarafından gece boyunca iki defa uyandırılmış ve uykusunu alamadığı için böylesi düşüncelere kapılmıştır. Asistanın açmış olduğu pencereden odaya soğuk hava dolmaktadır. Ellerini kalorifere uzattığı sırada amcası tarafından neden ve nasıl kemana başlatıldığını düşünür. Elleriyle övünen karakter operatör olmasının kaderinde yazılı olduğuna inanmaktadır. Çalan telefonu açan karakter hastanenin yan sokağında köylü bir kadının vurulduğunu haber alır. Tezkereci koğuşunda kalan bir askere sedyeyi alıp kendisini takip etmesini söyler. Fırtınaya karşı koşan ikili köylü kadını karların üzerine yığılmış bir şekilde bulurlar. Hariciye asistanı köylü kadına yarasının nerede olduğunu sorar. Köylü kadın hariciye asistanına doğum yaptığını söyler ve bunun üzerine hariciye asistanı köylü kadının eteğinde hareket eden çocuğu fark eder.

Köylü Kadının Endişesi Tezkereciler ve hariciye asistanı köylü kadını sedyeye yatırdıktan sonra onu hastaneye taşırlar. Köylü kadın hariciye asistanına İbrahim Beylerin evinde çamaşırcı olarak çalıştığını ve oraya giderken yol üstünde doğum yapmak zorunda kaldığını anlatır. Köylü kadın hariciye asistanından İbrahim Bey'i aramasını ve durumunu anlatmasını ister. Geçim sıkıntısı yaşayan kadın böylesine zor bir durumda işini kaybetmekten korkmaktadır. Hariciye asistanı köylü kadının isteği karşısında sinirlenir ve ona dinlenmesi gerektiğini söyler. Hastaların radyografilerini inceleyen doktora Sebahat hemşire köylü kadının söylediklerini iletir. Köylü kadının derdini anlamakta zorlanan doktor, başkalarının çamaşırıyla uğraşamayacağını söyler. Fakat nöbet defterine yaşanan olayı not eden doktor, hemen ardından İbrahim Bey'in evini arar ve ailesini durumdan haberdar eder. Aile, çamaşırcısız kaldığı için üzülürken zamansız doğum yapan Hatice'ye kızar.

Köylü Kadının Unutulması Hatice'nin durumuna acımaya başlayan hariciye asistanı, Yakup Kadri'nin Yaban'ını ve ipe tirmanarak doğum yapan Anadolu kadınlarını hatırlayınca bundan vazgeçer. Nisaiye kliniğinde doğum yapan çamaşırcı kadını şanslı bile bulur. Telefonda konuştuğu kadının sesini düşünen hariciye asistanı cinsel dürtülerine kendini kaptırır ve yıkanamayan kıyafetler için az da olsa dertlenir. Stajyer Burhanettin hariciye asistanına Feridun Bey'in kendisi aradığını söyler. Hariciye asistanı Burhanettin'e yaşanan olayı anlatır ve köylü kadınla ilgilendiğini söyler. Daha sonra staj gören son sınıf talebelerinden biri olan Gülperi Hanım'a şaka yapan hariciye asistanı onun sinirli olduğunu fark eder. Gülperi Hanım'ın saatine bakan hariciye asistanı saatin tam olarak dokuz olduğunu görür.

Temalar

Adaletsizlik "8'den 9'a Kadar isimli öyküde tema sosyal adaletsizlik üzerine kurulmuştur. Kırsal yaşamda bulunan insanların hayatının değersiz olduğu konusu askeri hastanenin kenarında doğuran bir kadından hareketle verilir. Yazar, kır-şehir çatışmasını temizlikçi kadının uygun olmayan ortamda doğum yapmasıyla ortaya koyarken, çözümlemesini bir vakayla vermek yerine Y. Kadri'nin Yaban'ını örnek göstererek durumu kabul eder" (Adıyaman 2012, 93). "Yazar yöneten üst sınıfı temsil eden İbrahim Beyler ile çamaşırcı kadın arasındaki ilişkiye dayanarak alt tabakanın üst sınıf karşısındaki konumunu belirler. Alt tabaka temel gereksinimlerini gideremeyecek haldedir. Bu hal öylesine trajik bir boyut kazanmıştır ki çamaşırcı kadın yeni doğurduğu bebeğinin değil, o bebeği doyurabilmenin yolu olan İbrahim Beylerin ıslak çamaşırlarının derdine düşmüştür. Alt tabakanın bu haline karşın Edirne mebusu olan İbrahim Bey, apartman sahibi, oldukça zengin, refah içinde yaşayan niteliğiyle belirir" (Aydın 2010, 65).

DÜRBÜN

Kişiler

Hicabi Bey "Dürbün'de Hicabi Bey eline aldığı dürbünle çevresindeki kişileri gözetler. Onların gerçek yüzlerini ortaya çıkaran Hicabi Bey aynı zamanda çevreye korku saçır. Artık kimse rahat davranmamaktadır. Modalılar, Kalamışlılar, Kadıköylüler rahat davranamazlar. Takip edilenler arasında herkes vardır" (Adıyaman 2012, 110-111). Üç çeşit dürbünü olan karakter yaşadığı semtin içinde ve çevresinde olup biten her şeyi evinden gözetlemektedir.

Erdem Gülriz'le babasının evinin bahçesinde nişanlamış olan erkek karakter, birkaç ay sonra temyiz için gittiği Ankara'dan döndüğünde Hicabi Bey'den nişanlısı tarafından aldatıldığını öğrenir.

Gülriz "(...) onuncuya kadar Üsküdar Koleji'nde okumuş, babası ölünce bırakmış, kumral üzerine, alımlı, cin gibi bir kız. Anası ile Kızıltoprak'ta oturuyorlar" (Taner 2006, 189). Erdem'in nişanlısıdır fakat nişanlısını aldatır.

Niyazi Bey Erdem'in babasıdır.

Öykü

Hicabi Bey'in Dürbünle İnsanları Gözetlemesi Hayvanların duyuları karşısında insaninkiler oldukça zayıf ve işlevsizdir. Fakat insanoğlu akli sayesinde ürettiği teknolojik araçlarla nispeten hayvanlarınkilerle yakın duylara sahip olmuştur. Anlatıcıya göre insanoğlunun en önemli buluşu büyüteçtir. Teleskop insanoğluna kainattaki küçüklüğünü, mikroskopsa büyüklüğünü göstermiştir. İki buluşun arasında yer alan dürbün sayesinde yeni kıtalar keşfedilmiş ve komutanlar önemli savaşları kazanmışlardır. Dürbün sayesinde Hicabi Bey'in emeklilik yılları daha renkli ve canlı geçmektedir. Anlatıcıya göre Hicabi Bey'in dürbüne olan ilgisi atalarından gelmektedir. Üç farklı dürbüne sahip olan Hicabi Bey; uzak mesafeler için kullandığı dürbünüyle Çamlıca, Acıbadem, Kınalı, Burgaz, Sivri ve Yassı Adalarla denizi izler. Asker dürbünüyle orta mesafeleri izleyen Hicabi Bey; Kalamış, Fenerbahçe ve Moda'daki insanları gözetlemektedir. Opera dürbünüyle de yakın mesafeleri izler. Her dürbün Hicabi Bey'i farklı bir ruh haline büründürmektedir.

Gülriz'in Erdem'i Aldattığının Ortaya Çıkması İnsanların özel hayatlarını dürbünüyle gözetleyen Hicabi Bey bundan fazlasıyla keyif almaktadır. Bir süre önce deniz kulübünde oğlanın profesörün karısının sırtına krem sürdüğünü görmüş olan Hicabi Bey birkaç gün sonra aynı oğlanı kadının el falına bakarken görmüştür. Yakın dürbünüyle mahallelilerin evlerini gözetlerken, Hidayet'e söz vermiş olmasına rağmen yeniden poker oynayan Rezan'ı görür. Niyazi Bey'in evinin bahçesine doğru bakan Hicabi Bey, ailenin bahçede yemek yediğini görür. Bir ay önce Niyazi Bey'in oğlu olan Erdem Gülriz'le evin bahçesinde nişanlamıştır. Hicabi Bey Erdem'le Gülriz'in nişan törenine katılmış ve dürbünü olmamasına rağmen çok eğlenmiştir. Cicim ayları geçtikten sonra Gülriz tarafında aldatıldığını düşünen Erdem nişanlısını sürekli olarak sorgulamaya başlamıştır. Bu konu hakkında birisinden bilgi aldığı bellidir. İlk olarak Erdem Gülriz'e, onun kayıkta bir adamla görüldüğünü duyduğunu söyler. Bu hadiseden bir ay sonra Gülriz, Moda kulübünde beyaz gömlekli bir adamla birlikte görülmüştür. Her sorgulamada Gülriz Erdem'e birlikte olduğu kişiler hakkında yalan söyleyerek soruları geçiştirmiştir. Erdem'in temyiz için Ankara'ya gittiği dönemde Hicabi Bey Niyazi Bey'in

bahçesine endişe içinde gelir. Hicabi Bey aileye Gülriz'i raftaki posbıyıklı müteahhidin kotrasıyla denize açılırken gördüğünü söyler. Adamın denize girdiğini görmüş olan Hicabi Bey, ikilinin cinsel ilişkiye girdiğini düşünmüştür.

İnsanların Hicabi Bey'den Korkmaları Ankara'dan döndüğünde bütün olan biteni öğrenen Erdem Gülriz'den kavga ederek ayrılır. Erdem Hicabi Bey'in elini öper ve ona yaşanabilecek kötü bir olaydan kendisini korumuş olduğu için teşekkür eder. Fakat bu olaydan sonra Hicabi Bey'in her yeri izlediği anlaşılır ve insanlar onun görüş açısına giren yerlerde dikkatli davranırlar. Modalılar, Kalamışlılar ve Kadıköylüler Hicabi Bey tarafından sürekli izlenildiklerini düşünürler. Zira Nizamettin Bey avukatının karşı tarafla anlaşmış ve Fahrünnisa Hanım, kocasının eski eşiyle gizlice görüşüğünü Hicabi Bey'den öğrenmişlerdir.

Temalar

Korku "Dürbün isimli öyküde, bilimin teknolojinin insanın elinde doğru kullanıldığı sürece faydalı olduğu anlatılır. Fakat ülkemizde bazı objeler amacının dışında kullanılır. Büyüteç teknolojik gelişimlere yardımcı olması gerekirken, dürbün adı altında bir alet yapılmıştır. Bu aleti iyi niyetli kullanmayan Hicabi Bey, insanların mahrem görüntülerini takip eder. Aynı zamanda insanların gerçek yüzleri de ortaya çıkar". "Hicabi Bey, sade lüfere çıkan çiftleri, kamarada halvet olanları, kaçamak yapan evli kadınları değil, her şeyi görüyor. Nizamettin Bey, avukatın karşı tarafla anlaşmış, Fahrünnisa Hanım, kocasının ilk karısı ile arada sırada Riviyera'da buluştuğunu hep Hicabi Beyin dürbününden öğrendi" (Taner 2006, 193). Özel hayatlarında başkaları tarafından öğrenilmemesini istedikleri ilişkiler yaşayan insanlar Hicabi Bey'in dürbününe yakalanmaktan korkarlar. Hicabi Bey'in dürbünü insanları ahlaki normlar içinde davranmaya mecbur eder. Hicabi Bey'in dürbünü sayesinde insanların ikiyüzlülükleri ortaya çıkar.

SALT İNSANA YÖNELİŞ

Kişiler

Şef (Reis) "Salt İnsana Yöneliş'de merkez kişi Şef'tir. Kendi kuşağından birçok sanatçının eserinde baş kadın rolü hep onun oynadığı da kolay kolay yerinden oynatılmayacak bir gerçektir. (SİY,51) Şef kendisiyle ilgilenen erkeklere hep eşit derecede yaklaşır. Çevresindeki yazarları ve şairleri yönlendiren Şef, iyi bir sanat ehli olmasına rağmen kendisi pek eser üretemez. Bir manifesto hazırlayarak derginin çıkmasına karar verir. Grup dağıldıktan sonra Şef Amerika'ya gider ve orada evlenir. Üzerinden yıllar geçmesine rağmen grup üyeleri hep onunla ilgili anıları anlatırlar" (Adıyaman 2012, 111). Bir sanatçı grubuna liderlik eden kadın karakter onlara çeşitli sanat dalları hakkında önemli bilgilere verir ve yeni kurulan sanat akımına ilham kaynağı olur. Salt İnsana Yöneliş adlı edebiyat dergisinin çıkmasına ve yazınsal akımın manifestosunun yazılmasına öncülük eder. Fakat düşünceleri ve eylemleri tamamen batı özentisi bir karakterin izlerini taşımaktadır.

Dündar Edebiyat topluluğunun şairlerinden biridir. Önündeki atlası bakarak pastoral ve egzotik şiirler yazar. Şeften esinlenerek Cezayir'e gitmiş olan Dündar aç kalmış ve on kilo vermiştir. Şef Dündar'ı tiyatro piyesi yazmaya yönlendirir. Öykünün sonunda edebiyatı bırakarak hayalini kurduğu Londra'ya gider.

Sungur Şefle tanıştıktan sonra nişanlısından ayrılır. Faulkner, Samuel Beckett, Alberto Moravia ve Dos Passos'a özenir. Edebiyat topluluğunun hikayecisidir. Öykünün sonunda otostopla İsveç'e ve Finlandiya'ya gittiği öğrenilir.

Ergin Müzik sanatıyla ilgilenen karakter edebiyat topluluğunun dergisi için "Müzikte Salt İnsana Doğru" adlı bir inceleme yazısı yazar.

Tuncalp Edebiyat topluluğunun filozofudur ve oluşturulan yazınsal akımın manifestosunu kaleme alır.

Cengiz Edebiyat topluluğunun şairlerinden biridir. Şef yüzünden Edebiyat Fakültesi'nde bir çocukla kavga eder ve bunun sonucunda fakülteden atılır. Daha sonra tiyatro piyesi kaleme almaya başlar ve yazdığı oyunun üçüncü sahnesi dergide yayımlanır. Grup dağıldıktan sonra başka dergilerde bir süre daha çalışır.

Anlatıda yer alan diğer karakterlerin isimleri şunlardır: Tansu, Günay, Ertekin, Özgür, Ataman, Ayhan vd.

Öykü

Topluluğun Şefle Tanışması Sanat alanında herhangi bir ürün ortaya koymamış olmasına rağmen istediği takdirde en güzel eserleri verebileceğine inanılır. Şef ürünleriyle tanınan biri olmaktan ziyade başkalarına etki etmesiyle tanınmaktadır. Onun dehasına güvenen Dünder, Sungur, Ergin, Ayhan ve Cengiz üniversiteyi ve sevgilerini bırakıp onun peşine düşmüşlerdir. Dünder'la akademinin kantininde tanıştıklarında şef, onun bir atlas şairi olduğunu anlamıştır. Dünder, önündeki atlada gördüğü egzotik yerlerle ilgili şiirler yazmaktadır. Şef Dünder'a eserlerini oluştururken hayattan ilham almasını ve yenilikçi tekniklerle bir tiyatro oyunu kaleme almasını önerir. Edebiyatçı olmaya özenen topluluk, batı edebiyatının pek bilinmeyen sanatçıları şeften öğrenir. Yazarlar ve yazınsal akımlarla ilgili önemli tartışmalar yapılır. Şef sanatsever arkadaşlarını yeni alanlara yönlendirir. Ayhan'a heykeltıraşlıktan vazgeçip ressamlığa yönelmesi önerilir. Romancıya şiir ya da oyun yazması ve öyküye opera livresi yazması önerilir. Şef, kendisinden beklenenin tersini yapmakla ünlenmiştir. Topluluk üyeleri şefi etkilemek için kendi aralarında yarışır. Sungur, Çukurova tarlalarında geçen siyah-beyaz çekilmesi konulu bir eser kaleme almıştır.

Topluluğun Tiyatroya Yönelmesi Fakat sürekli olarak ilgisi değişen şefi etkileyebilmek hayli zordur. Coldwell'den sonra Kafka'ya merak salmış olan şefe Kafkavari eserler yazılmaya çalışılır. Fakat şef başka sanatçılara özendikçe topluluk üyelerinin eğilimleri de değişir. Ardından tiyatroya merak salan grup babalarından aldıkları harçlıklarla masrafları karşılamaya çalışırlar. İlk olarak Godot'yu Beklerken'i oynadıktan sonra Cengiz'in Belkilerin Piyesi'ni sahnelemeye hazırlanırlar. Fakat garajıyla araları bozulunca dergiciliğe yönelirler.

Topluluğun Dergi Çıkarmaya Karar Vermesi Eyleme geçmenin ve seslerini duyurmanın önemli olduğunu düşünen Ertekin dergi çıkarma konusunda ısrar eder. Bir dergi çıkararak icra ettikleri sanatı insanlara sunmak isterler. Fakat derginin hangi düşüncüyü savunacağı konusunda anlaşmaya varamazlar. Onların tartışmasını sessizce dinleyen şef, en sonunda onlara çok kalitesiz bir tartışmaya girdiklerini söyler. Şef dergi çıkarmanın henüz erken olduğunu söyler. Sanatçılar arasında şefin neden böyle düşündüğü üzerine yorumlar yapılır. Fakat kısa bir süre sonra şef Hatay Pastanesi'nde öğrencilerine dergi çıkarmanın zamanının geldiğini söyler. Şefin düşüncesindeki ani değişiklik herkesi şaşırtır.

Topluluğun Doğuşu ve Sonu Sevinç içinde birbirlerini tebrik eden arkadaşlar dergiye isim bulmaya çalışırlar. Derginin ne şekilde basılacağı ve adının ne olacağı uzun zaman tartışılır. En sonunda şef onlara bir sayfa uzatır ve sayfanın üzerinde "Salt İnsana Yöneliş" yazılı olduğu görülür. Böylece derginin amacı, düşüncesi ve ismi konusunda anlaşmaya varılır. Sanatçılar yalnızca salt insanın üzerine eğileceklerdir. Manifesto yazmaya karar veren grup oldukça özgün bir akım yarattıklarına inanırlar. Derginin ilk sayısında bir etüt, hikaye, şiir, piyes bölümü ve inceleme yazısı yayımlanır. Derginin diğer sayıları beklenen ilgiyi görmez ve bir doçent dergiyi taklitçilikle suçlar. Zira savunulan düşünce ve kaleme alınan eserlerde işlenen konular yıllardır çeşitli sanat dallarında işlenmektedir. Topluluk üyeleri doçentten intikam almanın planlarını yapmalar da şef onları bu niyetlerinden vazgeçirir. Bazı dergiler yeni akımın üyelerini batı özentisi olmak ve toplumun gerçeklerinden uzak olmakla itham ederler. Topluluklar arasındaki akademik tartışma kısa bir süre sonra ağız dalaşına dönüşür. Bunun üzerine yeni akımın üyeleri memleket insanının yeni düşüncelere hazır olmadığını düşünerek sanat faaliyetlerini durdururlar.

Üyelerin Son Durumu Topluluğun üyelerinden bazıları aldıkları burslarla yurt dışına giderler. Aralarındaki mektuplaşmalar zamanla azalır ve herkes için geçim derdi baskın gelir. Şef Amerika'nın Sesi'nde çalışan bir mühendisle evlenir. Onun ardından Dünder'la Sungur da edebiyatı bırakırlar. Tansu zengin bir kızla evlenip sigortacılık yapmaya başlar. Çoğu üye sanat faaliyetlerine son verir. Cengiz'le Özgür bir süre başka dergilerde yazı yazarlar. Eralp'in iki romanı yayımlanır. Özgür doçentin asistanı olur. İstanbul'da kalan salt insancılar seyrek de olsa Çiçek Pasajı'nda bir araya gelirler. Arkadaşlar birbirlerini şefi elde etmek için sanatla uğraştıkları söyleyerek suçlarlar. Eski günleri yad ederler.

Temalar

Kültür “Verilmeye çalışılan iki farklı mesaj vardır. Birincisi sanatçıların polise iyi görünmeye çalıştığı bir ortamın varlığıdır. Sanatçı kendi kişilik özelliğini tam anlamıyla yansıtabileceği serbestçe fikrini açıklayabileceği bir ortam bulamaz. Öte yandan aktarılmak istenen diğer mesaj ise sanatçının koşullara göre davranmasıdır. Sanatçının siyasi yetkeden çekinerek kendini şekillendirmesi Taner’in onaylamadığı bir davranıştır. Ona göre sanatçı her koşulda dimdik durarak sanatını icra etmelidir. Doğru olduğu düşüncesini sırf iyi görünme çabasıyla söylemeyen veya düşündüğünün aksine tavırlar sergileyen sanatçılar Taner’in ideal sanatçı algısından bir hayli uzaktır” (Kurt 2019, 122). “(...) gençler, sanatın insanın özünden doğan bir yaratı olduğu gerçeğini kavrayamayarak bir öncü arayışı içinde kıvrınmaları, dönemin moda akımlarının parçası olmaya çalışıp aynı zamanda yeni bir moda akım yaratma çabalarıyla yazarın yaşadığı dönemin edebiyat anlayışını temsil ederler. Ne yazacaklarına, nasıl yazacaklarına, neyi okuyacaklarına, hangi türde yazacaklarına şefin karar verdiği gençler, yazdıklarının değerini şefin onamasıyla ölçerler. Bu özellikleriyle sanatın değerinin kişinin öz beninden yansıyan yasamın özgünlüğüyle ilişkili olduğu gerçeğini kavrayamazlar” (Aydın 2010, 22).

Kişi İncelemesi

Şef (Reis) (Kapalı/Vicdanlı) “Salt İnsana Yöneliş’de merkez kişi Şef’tir. Kendi kuşağından birçok sanatçının eserinde baş kadın rolü hep onun oynadığı da kolay kolay yerinden oynatılmayacak bir gerçektir. (SİY,51) Şef kendisiyle ilgilenen erkeklere hep eşit derecede yaklaşır. Çevresindeki yazarları ve şairleri yönlendiren Şef, iyi bir sanat ehli olmasına rağmen kendisi pek eser üretemez. Bir manifesto hazırlayarak derginin çıkmasına karar verir. Grup dağıldıktan sonra Şef Amerika’ya gider ve orada evlenir. Üzerinden yıllar geçmesine rağmen grup üyeleri hep onunla ilgili anıları anlatırlar” (Adıyaman 2012, 111). Bir sanatçı grubuna liderlik eden kadın karakter üyelere çeşitli sanat dalları hakkında önemli bilgilere verir ve yeni kurulan sanat akımına ilham kaynağı olur. Salt İnsana Yöneliş adlı edebiyat dergisinin çıkmasına ve yazınsal akımın manifestosunun yazılmasına öncülük eder. Fakat düşünceleri ve eylemleri tamamen batı özentisi bir karakterin izlerini taşımaktadır. Sanat alanındaki tutumu ve tavırları özgünlük ve tutarlılık göstermez. Sanat alanında yeni bir akım yaratma çabasına girse de batı özentisi olmaktan daha öteye geçemez.

Örgütleyici Toplulukta liderlik görevini üstlenen başkarakter sanatçı gençleri yönlendirir ve örgütler: “Öyle bir oyun yazmalısın ki” diyordu, “yer, zaman, olay birliğine boş vereceksin. İlk perdeyi gelecekte, ikinciye geçmişte, üçüncüyü halde geçirebiliyor musun? Ama sen daha önce O’Neill ve Priestley okumalısın” (Taner 2006, 196).

Bilgili Batı edebiyatıyla ilgili derin bir bilgi birikimine sahip olan şef, genç sanatçı topluluğunun üyelerinde yeni ufuklar açar: “Taklit, maklit, özentisi bozuntusu, onlara Batının değerler penceresini ilk açan o oldu. Onları, yerli örneklerin sığı sularından, Thomas Woolfe’lerin Ezra Pound’ların enginlerine açılmaya ilkin o zorladı” (Taner 2006, 197).

Lider “Futbol takımı yapan bir tek seçici gibi, herkesi her yerde deniyordu. Toydemir’e, “Sen heykeli bırak, resme başla” dedi. Ayhan’a, “Tuvali, paleti at, tabakalara motif çiz” diye direktif verdi. Romancıya şiir, şaire oyun, hikâyeciye opera livresi yazmayı öğütledi. Kompozitöre de koreografi yazdırması beklenebilirdi ama yazdırmadı” (Taner 2006, 197).

Eleştirel Çıkardıkları dergiyle ilgili yapılan olumsuz eleştiriler üzerine topluluk üyeleri ne yapacakları konusunda kendi aralarında tartışır. Şef onların seviyesizliğine kızar: “Beyler” derdi, “bir tape-recorder bulup da sesinizi almalı, sonra da sizlere dinletmeliydim. Ne kadar orta malı, kalitesiz tartışmalar yaptığının farkında mısınız?” (Taner 2006, 201).

Özentisi Sanat alanında her ne kadar derin bir bilgi birikimine sahip olsa da özgün bir muhteva üretmekte başarısız olmuştur: “Sanatçılara karşı bir zaafı vardı. Bilmez misin Pablo Casals’a nasıl tutulmuştu bir ara. Platonik olarak. Bal gibi isterikti. Hatta “artistiko isterikti” denebilir. Bir vakitler deli gibi aşkıttın ya ona. Şimdi kızı kötüleme” (Taner 2006, 208).

Kaynakça

Adıyaman, Halil. *Haldun Taner Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Doktora Tezi, Yeni Türk Dili ve Edebiyatı, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Aydın, Neslihan. *Haldun Taner'in Öykülerinin İzleksel Tahlii*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Fırat Üniversitesi, Elazığ: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Hasanoğlu, Süleyman. «*Haldun Taner'in Hikayelerinde Toplumsal Statü Tezahürleri*.» Academia. tarih yok.

https://www.academia.edu/42796275/HALDUN_TANER_H%C4%B0K%C3%82YELER%C4%B0NDE_TOPLUMSAL_STAT%C3%9C_TEZ%C3%82H%C3%9CRLER%C4%B0 (04 12, 2021 tarihinde erişilmiştir).

Kurt, İzzet. *Haldun Taner'in Eserlerinde Sosyal Tenkit*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Taner, Haldun. *Kızıl Saçlı Amazon*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2006.